„RADOMER-KIELCER LEBEN“ №16 (104) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאָהרגאַנג דריטער פרייז 25 גראשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

היינט 12 זייטען

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Stato-Warszawska 34.

אנאָנסען פרייז:
א־ין מילימעטער שורה: פאַר׳ן טעקסט 20 גר.
„ „ אין „ 40
„ „ נאָכ׳ן „ 18
די ערשטע זייט ענטהאַלט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט אין לעצטע זייט 4 „

ראַדאָם פרייטאַג ט׳ אייר תּ פּ״ו | פאַר׳ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך | 23-go Kwietnia

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם. ▪ נור 3 גאַסטראָלען פון די בעריהמטע אַרטיסטען

א. קאַמינסקאַ, ז. טורקאָוו

מיט אַ גוטען פּערסאָנאַל.

פרייטאַג דעם 23 אַפּריל	זונטאַג דעם 25 אַפּריל ווערט געגעבען	מאָנטאַג דעם 26 אַפּריל
דער קרבן	**דער גורל**	**דער געדאַנק**
דראַמע אין 4 אַקטען פון אָסיפּ דימאָוו.	דראַמע אין 4 אַקטען פון קאַרל מערע	דראַמע אין 5 אַקטען פון ל. אַנדרעיעוו

בילעטען שוין צו בעקומען ביי ה׳ ציגערמאַן לובלינער 11 אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 8.30 אָוונד.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען זוהן ישראל מיט פרל׳ מאַניאַ גענטיס וואונשען מיר, אז זייער זיווג זאָל געשלאָסען זיין אין אַ מאָמענט פון מזל און גליק.
עלטערען
זיסעל בערקמאַן עם פרוי.

סאַליעק בערקמאַן — מאַניאַ גענטיס
ראַדאָם — אָסטראָג וואָלין
פערלאָבט
15 קוויעטשען 1926 (אָסטראָג)

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער, שוואָגער און פעטער ישראל מיט פרל׳ מאַניאַ גענטיס וואונשען מיר אַ הערצליכען מזל־טוב, זאָל זייער וועג מיט בלומען געצירט זיין אויף אימער און עוויג.
שוועסטער און שוואָגער
פעסעלע, זעליג און אברהמ׳לע זילבערפאַרב.

צו דער פערלאָבונג פון מיין ל. פריינד אונד חבר ישראל בערקמאַן מיט פרל׳ מאַניאַ גענטיס פון אָסטראָג ווינש איך אַז זייער צוקונפט זאָל בעגלייט ווערען פון ליבע, גליק אונד צופ׳רידענהייט.
חיים פייפער.

Z intencji zaręczyn p. SALKA BERKMANA z p. M. GENTISÓWNĄ życzymy, aby szczęście sprzyjało im wiecznie.
Bela i Izrael Korman.

Z intencji zaręczyn naszego koch. brata **Salka Berkmana** z panną **Manią Gentisówną** życzymy im, aby gwiazda szczęścia sprzyjała im ku nowej drodze życia.
Siostra **Mania,** Bracia **Moniek, Fulek** i **Leon.**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ׳ דבר ישראל בערקמאַן מיט פרל׳ מאַניאַ גענטיס ווינשען מיר אַז זייער לעבען זאָל אַנהויבען בליהען אזוי ווי די בלומען אין פריהלינג און אַ קוואַל מיט גליק זאָל פליסען פאַר איך.
יעקב רוטמאַן
און חעלע בערגעמאַן.

Z intencji zaręczyn p. SALKA BERKMANA z p. MANIĄ GENTISÓWNĄ w Ostrogu, życzą harmonji i szczęścia.
GOŁDAKÓWNE.

צו די תנאים פון אונזער חבר ישראל בערקמאַן מיט פרל׳ מאַניאַ גענטיס ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט.
חברים
יעקב שווארצבערג
לייבל רייכענבוים
יהושע בוים

Z intencji zaręczyn panny ELI URBACHÓWNY z panem KRÜGEREM w Palestynie, życzę im szczęścia na przyszłej drodze życia.
Miron Joffe.

Sp. Akc. Towarzystwo UBEZPIECZEŃ „PIAST“ w WASZAWIE Marszałkowska 124

zawiera ubezpieczenia w następujących działach:
Od Ognia, od Przerwy w ruchu przedsiębiorstw, spowodowanej pożarem (chomàge), od Kradzieży z włamaniem, inkasentów, od Rabunku, Szyb i luster od pęknięcia i rozbicia, Koni, Transportów lądowych i morskich, Życiowe i od nieszczęśliwych wypadków.
Obecnie uruchomione zostały nowe działy: **UBEZPIECZENIA SAMOCHODÓW** w ruchu i postoju (Auto Casco) **UBEZPIECZENIA OD ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ** we wszystkich dziedzinach życia.
Warunki i szczegóły wszystkich ubezpieczeń udzielane są w adomiu i Okolicy przez Zastępców Towarzystwa „PIAST“ p. p. **M. Rosenberga** (Szeroka 19), **B. Jelińskiego** (Giserska 7), **J.** i **D. Mittelstäd** (Warszawska 9).
Towarzystwo „PIAST“ należy do wielkiego koncernu.
Riunione Adriatica di Sicurtà w Tryeście.

Z intencji zaręczyn siostrzenicy **Feli Ajchenbaumówny** z p. **B. Kurcem** życzymy kwitnącej przyszłości.
Sala Bankierówna.
Izak Kac.

צו מיין אָבפאָהר קיין קאַנאַדע זונטאַג דעם 25 ה. ח. ווינש איך מיינע עלטערן, פריינד און בעקאַנטע אַ האַרציגען זייט געזונד.
מאיר וויסמאַן.

רחמנות = געפילע און דאס געזעץ.

אז מיר נעמען איבערבלעטערן א צוויי צענדליג יאָהרען זעהען מיר בחוש אז די וועלט און די מענשהייט האט זיך אין פערלויף פון דער צייט אונגעהויער געענדערט.

מאכען מיר א פא־אלעל צווישען די יאהרען פון פאר 1914 און די יעצטיגע יאהרען זעהען מיר, אז עפעס איז אלץ איבעראנדערשט געווארען. די גאנצע אומפאסונג איז אנ׳אנדערע. אלץ איז עפעס אזוי קאפויער ארויס, אז עס שקעלט זיך אפטמאל בעת מיר הייבען אן צו פערגלייכען איינס צום צווייטען. מען געוויינט זיך אבער אזוי צו צו דער אוננארמאליטעט דאס מיר ווייסען שוין נישט, אז די חסרונות זענען מיאוסע פעלערען. מיר מיינען אז אלץ וואס מען טוט אונז איז גוט אזוי ווי עס ווערט געטון. מיר מיינען אז יעדע רעה איז א טובה, אז קנאה-שנאה איז פריינדשאפט און אונשולדיגע נאיוויטעט.

און אט זעהט מען וואס ס׳איז טייטש מלחמה; די מלחמה האט אונז דעמאראליזירט; די מלחמה האט ארויסגעריסען פון יעדען מענשען דאס מענשליכע; די מלחמה האט דעם מענשען פערדארבען און ער האט פערגעסען, אז ער איז די קרוין פון אלע בעשעפענישען, אז ער איז דאס איידעלסטע פון אלע בעלי-חיים.

אין דער צייט ווען די מענשהייט האט זיך אין די מלחמה־יאהרען אנגעזעהן אזוי פיל בלוט, האט דערמיט געלעבט און איז צו די שרעקליכסטע מעשים געווארען גלייכגילטיג. אט פון דער צייט אן האט זיך אנגעהויבען אינם מענשליכען א־גאניזם א איבערקערעניש, און אזוי איז שטופענווייז דער מענש געווארען פערדארבענער ביז ס׳איז דערגרייכט געווארען צו דער היינטיגער מדרגה.

אונזערע פילאזאפען האבען אונז דערציילט, אז אין יעדען מענש געפינט זיך א חוץ מענשליכעס אויך חיה׳שעס און אזוי ווי פון מענשליכען איז ווייניג-וואס געבליבען פערנעמט איום מענשליכען ארגאניזם דער אויבען-אן דאס חיה׳שע.

אמת מיר זעהען דאס אזוי בולט ארויס. ווי מיר זעהען קיין זאך נישט, וועלכע קומט שטופענווייז. אנ׳ענדערונג מערקט זיך נור דאן, ווען עס קומט שנעל, ווען עס ווערט מיט איינמאל ראש איבעראנדערשט.

מאכען מיר אבער א פאראלעל, נעמען מיר פערגלייכען אט יענע דאמאלסדיגע פרידליכע, איך וואלט געזאגט אידילישע, יאהרען מיט די היינטיגע צייט, דאן וואלטען מיר ענפּוישט געווארען בזמערקענדיג די גוואלט געענדערונג.

מיר האבען זיך איינגעלעבט מיט די צרות און מיט די ביטערע טעג און מיט די דעמאראליזאציע אויף יעדען טריט און שריט, אזוי, אז מיר ווייסען שוין גארנישט, אז עס איז א מאל אנדערש געוועזען און אז עס דארף בעסער זיין.

מיר זעהען דאס נישט אפ, אבער אין דער אמת׳ן מערקט עס זיך אויף יעדען געביט פון מענשליכען לעבען. נעמען מיר למשל אזא ענין ווי די לאקאטארען-פראגע. דוכט זיך, אז ביז צום קריג האט יעדער געהאט און געברויכט צו האבען א וואהנונג נישט ערגער ווי היינט און דאך האט מען נישט געהערט דאס, וואס מען הערט היינט.

צי דען בעגעגענען מיר היינט ערגעץ, אז א בעל-הבית פון א הויז מיט א לאקאטאר זאלען לעבען בשלום? צי דען קען זיך איינער דעם צווייטען קוקען גלייך אין די אויגען? עס זענען דאך דא, מען מוז בעטאנען גרעסטענטיילס, בעלי־הבתים, וועלכע זענען בלוטיגע שונאים זייערע לאקאטארען און ביי די מינדעסטע געלעגענהייט וואלט מען זיך גערען אן איהם נוקם געוועזען, מען קוקט נור ארויס צו כאפען דעם לאקאטאר אויפן האטשעק און ווי נור עפעס וואלט מען גערען בעקומען אנ׳עקסמיסיע און איהם ארויסשטויסען מיט די בעבעכעס באדאי איופ׳ן ברוק. ווער שמועסט, אז א לאקאטאר האט א שטיקעל געשעפט, פון וואס ער ציהט זיין חיונה וואלט מען איהם גער׳ן דערשטיקט.

אמת, נישט אלע זענען אזוי געשטימט, גרעסטענטיילס זענען עס אבער די, וועלכע האבען זיך צוגעפאסט צום פאסעק און צו די מלחמה אינטערעסען, וועלכע זענען לײדער די מאיאריטעט.

אויב מיר זאלען וועלען זיין אויפריכטיג און לאיאל דארף מען דערמאנען, אז עס זענען פונדעסטוועגען געבליבען בעלי־הבתים, וועלכע האבען זיך נישט געקאנט צופאסען צו די מלחמה בעדינגונגען און אט די לעבען זיך געגענזייטיג אין פרידליכע בעדינגונגען מיט זייערע לאקאטארען, מען דארף אבער אין אכט צו נעהמען, אז גרעסטענטיילס אט די בעלי-הבתים האבען פערלוירען זייערע הייזער, וועלכע זענען אריינגעפאלען אין די הענד פון שפעקולאנטען, און אט ווי דאזיגע בענייטע אייגענטימער פון די הייזער ווייסען גארנישט, ווי אזוי צו הערשען איבער זייערע לאקאטארען.

נערענקען מיר דאך צייטען, ווען די בעלי-הבתים האבען זיך פשוט מוסר נפש געווען פאר זייערע לאקאטארען, זיי האבען זיך דאך אינטערעסירט, אז די לאקאטארען זאלען האבען ביי זיי פּ·גנה און אז עס איז זיי גוט געגאנגען זענען זיי דאך פשוט גליקליך געווען. אין אזוינע פרידליכע בעדינגונגען האבען זיך אמאל געלעבט בעלי-הבתים מיט זייערע לאקאטארען. מיר וועלען שוין בעווייטיגען דאס, וואס גרעסטענטיילס בעלי־הבתים האבען געזוכט מיטלען, ווי אזוי צופרידענצושטעלען אויף וואס פאר א בעסטען אופן די לאקאטארען, דערמיט וואס זיי האבען אהערגעשטעלט די וואוינונג אויף אזא אופן ווי עס זאל שענער און בעקוועמער זיין דעם לאקאטאר.

אבער עס זענען אנגעקומען אנדערע

אפגעטון דער פרוי

זיך אויפגעהאנגען אין וואוינונג פון איהר געליבטען.

אין פאריז זענען לעצטענס פארגעקומען אייניגע פאלען פון ערמארדעטע געליבטע דורך אייפערזיכטיגע מענער.

אין גאס, אין דער געזעלשאפט און אין די קאפעס פון פאריז, איז די סימפאטיע דורכאויס אויף דער זייט פון די ערמארדעטע געליבטע... די סענטימענטאלע פאריזער בעדויערען שטענדיג א געפאלענעם קרבן — צי א גערעכטען, צי א אונגערעכטען.. אויסער דעם איז דא די ליבע שטענדיג הייליגער און געשעצטער פאר דער הייראט... איהר הערט איצט אויף די גאסען און אויף די בולווארען און אין די קאבארעטען ניי־געשאפענע פאלקס-לידער, וואו עס ווערט בעוויינט דער געליבטער פון דער מאדאם לאנסעל, וועלכען דער מאן, דער מיליאנער, האט מיט א־חודש צוריק דערשאסען, איהם כאפענדיג מיט זיין פרוי אין יענעמ׳ס וואוינונג...

ווייזט אויס, אז דאס האט געווירקט אויף אנדערע אפגענארטע מענער, אז זיי זאלען וועלען אליין ווערען קרבנות פון זייער אייפערזוכט, כדי בעסער צו געווינען דעם מיטגעפיהל פון דעם פאריזער מיטליידענדען פובליקום... אנדערש קען מען נישט ערקלערען דאס, וואס א אפגענארטער מאן האט די טעג אפגעטון און איבער וואס די פאריזער צייטונגען קענען זיך נישט גענוג אנוואונדערען...

עס האנדעלט זיך וועגען א זעהר רייכען מענש, אנדרע זשיראר, א טאבאק פאבריקאנט. זיין פרוי עמיליא, צו וועלכער ער איז געווען איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען, האט שוין געהאט א געליבטען, א שעהנעם, יונגען מוזיקער, וועלכער האט פריהער געלערנט זייער זעקס יאהריגע טאכטער שפילען פיאנא... דורך פערשידענע צעטעלעך, וואס ער האט א פאר מאל געפונען ביי זיין ווייב אין טואלעט-טיש, האט ער עפעס בעקומען א חשד... האט דער פערדעכטיגער מאן געדונגען א פריוואטען דעטעקטיוו, און יענער האט איהם קלאר געמאכט אלע איינצעלהייטען פון זיין ווייב׳ס ראמאן. דער דעטעקטיוו האט איהם נישט נאר אויסגעפונען די איפטיגע שטילע, קליינע און איינזאמע וואוינונג פון דעם אונפערהייראטען ארימען לעהרער, וועלכען זיין ווייב האלט אויס אינגאנצען אויף איהר מאנ׳ס געלד; ער האט דעם אפגענארטען מאן אנגעגעבען נישט נאר גענוי די צייט, ווען זיי בעגעגענען זיך דא צווישען די פאר ווענד, נאך ער האט איהם נאך אויך געהאלפען צופאסען ביי א שלאסער א שליסעל צו דעם מוזיקער׳ס טיר...

מיט א וואך פריהער האט עמיליא געזאגט איהר מאן, דעם טאבאק פאבריקאנט, אז זי פיהלט זיך נישט גוט און אז זי וויל אוועקפאהרען, וואו עס איז אין א סאנאטאריום אויסער פאריז, זיך אויסרוהען אויף א קורצער צייט.. דער מאן אליין האט זי בעגלייט צו דער באהן, אבער שוין מיט פינף טעג שפעטער, האט דער דעטעקטיוו געגעבען צו וויסען דעם מאן, אז זיין ווייב איז געקומען צוריק קיין פאריז, צו פערברענגען א טאג דריי ביי איהר געליבטען. ווי דער דעטעקטיוו האט זיי אויסגעשפיאנטועט, געהען זיי ביז

צייטען. צייטען ווען ס'איז אויסגעלאָשען געוואָרען יעדער פונק פון רחמנות און מיטגעפיהל. די בעפעלקערונג אין פוילען אין אלגעמיין און די יודישע — דערהויפט לעבען אין אונגעהויער שווערע בעדינגונגען און אין אזא צייט וואקסט יעדעס קוואַרטעל דאס דירה־געלר, אזוי אז יעצט מאַכט אַ דירה שוין אויס א היבשע סומע געלד, און פיל, זעהר פיל זענען נישט אומשטאַנד זיך צונויפצושאַפען די געהעריגע סומען און אזוי ווי צו אַנ'עקסמיסיע קענען זיי נישט דערלאָזען, מוזען זיי שטוב־חפצים פערקויפען, אויב זיי האָבען אַזעלכע נאָך, בכדי נישט צו דערלאָזען זיך אַרויסוואַרפען אויף דער גאַס.

וואָלטען אָבער די רחמנות געפיהלען נישט אויסגעלאָשען געוואָרען: וואָלטען די בעלי בתים אין אַכט גענומען, אז די לאָקאַטאָרען האָבען נישט אויסגענוצט זייערע רעכט. דעמאלס ווען זיי האָבען געהאט רעכט צו צאהלען גראָשענס; וואָלטען זיי זיך געוואָלט דערמאָנען — ס'איז דאָך נישט לאַנג — אַז דעמאָלס ווען דער לאָקאַטאָר האָט געהאָט רעכט צו צאָהלען מיט פרוטות, האָט ער דאן אויפן אַלטען דעקרעט נישט געקוקט, ווייל ער איז אדורכגעקומען מיטן ווירט און אַריינגעגאַנגען אויף אן זיין לאַגע: וואָלטען דאָס די בעלי הבתים אין אַכט גענומען אין וואָלטען זייערע רחמנות־געפיהלען נאָך נישט אויסגעלאָשען געוואָרען, וואָלטען ביי זיי נאָך געבליבען פונקען פון יושר און רחמנות, וואָלטען זיי ביי די יעצטיגע סיטואַציע נישט געבראַכט זיך צו האלטען אין העכערונגס סיסטעם.

אין אַזוינע שווערע צייטען דאַרפען קומען די עהרליכע בעלי־בתים און זאָגען, אז זיי דאַרפען נישט די סיסטעמאַטישע העכערונגען פון די לאָקאַטאָרען, וועלכע קענען אַז לבע נישט צאָהלען, אַט די עהרליכע בעלי בתים דאַרפען בעווייזען זייערע פעראַרימטע לאָקאַטאָרען, דאָס זיי ווילען נישט אַרויסציהען די נשמות פון די מענשען, וועלכע קענען נישט אין אזא שווערע צייט מיטגעהן מיט די סיסטעמאַטישע העכערונגען.

זאָלען זיי ביי די היינטיגע שווערע בעדינגונגען בעשטעהן צו נעמען דירה־געלד לויטן פאַריגען קווארטעל.

מוז מען דאָך מיטפיהלען מיט מענשען, וועלכע ווערען פעראָרימט און פערשטיין, אז זיי קענען נישט בעצאָהלען די כסדר'דיגע הוספות פאר מוזען דערהאַלטען דעם דאָך איבער'ן קאָפּ.

ר. לעט.

איך פערשטעה נישט קעסטענבערג'ן!

פון לאַזאַר קאַהאַן.

ווען איך בין געזעסען א פאר טעג אין ראדאם און זיך אנגעהערט פון די פאקטען, מעשיות און לעגענדעס, וואס זענען פערבונדען מיט דער פערזאן פונ'ם אוזורפאטארישען רב, יחיאל קעסטענבערג, האב איך מיך דערמאנט די סקיצע פונ'ם דייטשען דיכטער פאַנאַרנים „דער משוגע'נער אינוואליד".

אין דער דאזיגער סקיצע דערצעהלט אונז דער דייטשער ראמאנטישער דיכטער, ווי אזוי אנ'אינוואליד, וועמען עס בעפעלען פון צייט צו צייט מאמענטען פון משוגעת, ווערט בעשטימט לויט דער ביטע פון זיין פרוי, וועלכע ליבט איהם שטארק, אלס קאמאנדיר פון א פארט אין דער ווערסאלער פעסטונג. ער בעווייזט אָבער נישט צו פערנעהמען זיין פאסטען, ווי עס בעפאלט איהם פלוצלינג א משוגעת און ער הויבט אָן שיסען אויף דער שטאדט..

דער סוף פון דער מעשה איז אייגענטליך אין דעם פאל נישט אינטערעסאנט, נאר די מעשה ווי אזוי דער משוגענער אינוואליד שיסט פון אלע מינים געוועהר אויף דער שטאדט, האב איך מיך דערמאנט, הערענדיג, ווי אזוי קעסטענבערג פיהרט א מלחמה און שיסט אויף ראדאם פון אלע אַרט כלי־זינ'ס. און איך האב מיך דאן אליין געפרעג:

— וואס איז קעסטענבערג: צי אזא עהנליכער אינוואליד, אדער א העלד פון א סענסאציאנעלען ראמאן?

איך האב נישט געהאט די מעגליכקייט זיך פערזענליך צו בעקענען מיט'ן העלד פון דער ראדאמער אויסטערלישער מעשה, וואס הייסט „קעסטענבערג אלס ראדאמער רב".

און איך בעדויער עס פון טיפען הארצען.

דען מיך אינטערעסירען אזעלכע טיפען.

און אז קעסטענבערג איז אנ'אינטערעסאנטער טיפ מיט א קאמפליצירטען, מיסטעריעזען כאראקטער, מיט א פערפלאנטערטער, אפט אונפערשטענדליכער נשמה און עס איז איהם פסיכאלאגיש שווער צו בעגרייפען — דאס איז פאר מיר קלאר!

און איך האב דערום געגארט איהם צו זעהן, זיך מיט איהם צו בעקענען.

ער זיצט אָבער איצט אין ווארשא, וואו ער האט זיך, לויט ווי כ'האב געהערט, פערפאנצערט, וואהרשיינליך, אין אנ'ענדעקישער „ראזוואי"־פעסטונג, אין א פארט פון הויכען „פאטראטיזם" און שיסט מיט אזעלכע כלי־זינ'ס אויף דער ראדאמער קהלה, פאר וועלכע — אויב ס'זאל אמת זיין — אין אונזער ארימער יודישער שפראך האבען מיר דערווייל קיין אנדער אויסדרוק נישט ווי — מסירות...

און ווען איך הער, ווי אזוי ער שיסט אויף די ראדאמער יודען, וועלכע באמבעס ער ווארפט אויף דער ראדאמער קהלה פרעג איך מיך ווידער:

וואס איז קעסטענבערג: צי אט יענער אינוואליד, אדער א העלד פון אונגעהויערע אוואנטורעס?

מען זאגט, אז ער פערמאגט אנ'אויסערגעוועהנליכע היפנאטיזירענדע קראפט. איך הער, אז ער איז א מענש מיט אנ'אייזערנעם ווילען, אז ער פערמאגט א ריזיגע ענערגיע, אז ער איז קלוג, אז ער איז א יוריסט און א דיפלאמאט, א ראפינירטער דזשענטעלמען,

---

שפעט אין דער נאכט ארום איבער די פרעהליכע קאפעס און טאנץ־זאלען פון די גרויסע פאריזער בולווארען. און ערשט נאך האלבער נאכט קעהרען זיי זיך אום אהיים אין דעם מוזיקער'ס וואוינונג.

ווי גרויס איז אָבער געוועזען די שרעק פון דעם שעהנעם ווייבעל, ווען זי איז די טעג שפעט נאך האלבער נאכט, געקומען מיט איהר געליבטען אין זיין דירה, און, אנצינדענדיג די עלעקטרישע ליכט, האט זי פלוצלינג דערזעהן, אז איבער'ן לאמפ הענגט איהר מאן אויף א גראבען שטריק!...

אין אנפאנג האט זיך איהר געדוכט, אז דאס איז עפעס אזא ווילדער חלום, אז איהרע נערווען און דער אויסגעטרונקענער ווין שפילען דאס איהר אב אזא שפיל. און זי האט איהרע אוגען נישט געגלויבט. זי האט איהם אנגענומען מיט די הענד פאר די הענגענדע פיס, זיך צו איבערצייגען, און איהר איבערגעשראקענער געליבטער האט אויף גיך זיך געשטעלט אויפ'ן טיש און אפגעשניטען די שטריק, אויף וועלכען איהר מאן איז געהאנגען... דער געהאנגענער, וועלכער איז אלט געווען דרייסיג יאהר, איז אראפגעפאלען ווי א שטיין, אהן א סימן פון לעבען.

די אונגליקליכע פרוי האט אויפגעהויבען א ווילד געשריי, אז אלע שכנים פון הויז האבען זיך איפגעכאפט פון שלאף און זענען זיך צוזאמענגעלאפען. מען האט אויף גיך געבראכט א דאקטאר. דער דאקטאר האט אָבער נאר געקענט פעסטשטעלען, אז דער אנגעהאנגענער מאן איז שוין טויט פון דריי שעה.

ווייזט אויס, אז איצט האט די פרוי דערשפירט, ווי טייער איהר איז געווען דער מאן, און אז ער איז איהר ווייטיגער געווען פון איהר געליבטען, ווארום, אויסהערענדיג מיט פערבראכענע הענד און פערווייניטע אויגען די ענטשיידענע ווערטער פון דעם דאקטאר, איז זי שטילערהייט צו צום פענסטער, וועלכען זי האט פאמעלעך אויפגעעפענט פונקט ווי צו כאפען א ביסעל פרישע לופט, און אין איין אויגענבליק האט זי זיך ארויסגעווארפען אויפ'ן גאס פון דעם פירטען שטאק.

דער דאקטאר, צוזאמען מיט'ן געליבטען און מיט אלע אנגעלאָפענע שכנים, האבען זיך דורך די טרעפ פייל פון־בויגען, א צלוידער געטען צו איהר, נאר זי איז שוין געלעגען אויף דעם שטיינערנעם טראטואר, אין דער נאכט־פינסטערניש, מיט א צושמעטערטען שארבען און מיט א צורונענעם מארך, — און צומארגענס איז זי שוין געווען טויט.

דעם אפגענארטען מאן צוזאמען מיט דער אפגענארטער פרוי, וועלכע האבען נאך זיך איבערגעלאזען א עלענד זעקס־יעהריג יתומה'לע, האט מען געלעגט אין איין קבר. צו דער לויה זענען געגאנגען טויזענדער מענשען. און, אויב דער אפגענארטער מאן האט נאר געמיינט מיט זיין שוידערליכען טהאט צו געווינען די סימפאטיע פון דעם פאריזער פובליקום, האט זיך איהם דאס געוויס איינגעגעבען.

די פראגע איז נאר, צי דאס האט זיך איהם געלוינט...

א דורכגעטריבענער פאליטיקער, א גוטער בעל־דרשן, וועלכער בענארישט זיך אבער אפט אין זיינע דרשות, א מענש מיט א פייערדיגען טעמפעראמענט, מיט אנ׳אינגעהויערע מאס דרייסטקייט, א מענש, וואס שרעקט זיך פאר קיין שום שטערונג און מניעות נישט, וואס קעמפט ווי א לייב פון צווישען די פעלזען מיט א גאנצער עדה יודען.

מה־לע, וואס מען דערצעהלט נישט אלץ, וואס פאר א מעשיות איך האב אלץ נישט אויסגעהערט, וואס פאר א אויסטערלישע, מאדנע לעגענדעס עס וועבען זיך נישט ארום קעסטענבערג׳ס פערזאן. און איך פרעג מיך:

— וואס איז ער: א צושטרייטער אינוואליד, אדער א העלד פון א פאנטאסטישען שטורמישען־ראמאן?

עס איז ווירקליך א מעשה פון טויזענד און איין נאכט!

א יונגער־מאן, זעצט זיך אן אויף א שטאדט, קעמפט געגען אלע קאנדידאטען, וואס ראדאם וויל אוועקזעצען אויפן כסא־רבנות, קומט צו דער מאכט מיט דער הילף פון נאטשאלסטווא און בלייבט ביי זיין עליטה מיט איהר חסד; א מענש, וואס רייסט זיך דערנאך אריין אין אלע אינסטיטוציעס, לעגט ארויף זיין האנד אויף אלע ראדאמער חברות. א מענש, וואס וויל אין אנהויב פערבינדען בעציהונגען מיט פערשידענע פארטייען און ווארפט זיך דאן אין א פערביסענעם קאמף געגען אלע ריכטונגען, קעגען א גאנצער שטאדט יודען — וואס איז אזא טיפ:

— אזא מין שטייגער אינוואליד, אדער א העלד פון א סענסאציאנעלער קרימינאל־געשיכטע?

און איך שטעל מיר גאנץ אפען די פראגע:

— צו וואס טויג עס קעסטענבערג׳ן: ווען ער איז פאקטיש אזא טאלענטפולער מענש — וואס עס זענען דאך אלע מודה — ווי קומט ער צו פערשווענדען אזוי פיל ענערגיע אויף א צווייפעלהאפטען נצחון? צי דען קאן ער גלויבען, אז ער וועט פאקטיש זיצען אויפ׳ן ראדאמער כסא־הרבנות אהן דעם אלגעמיינעם הסכם? צי דען קאן ער נישט געפונען קיין אנדער פערווענדונג פאר זיין אונגעהייערע אייזערנער ענערגיע, פאר זיין שטאהלענעם ווילען, פאר זיין גרויסען טאלאנט אלס ארגאניזאטאר, פאליטיקער, דיפלאמאט און וויל דוקא פערנעהמען א כסא רבנות אין ראדאם?

מיר דאכט זיך, אז לויט אלע זיינע איינגעשאפטען, לויט זיין כאראקטער און וועזען איז ער כלל נישט מסוגל צו זיין א רב, נאר זיין ארט איז גאר אויף אנ׳אנדער פלאץ.

א מענש דארף שטענדיג געפינען א פאסיגען ארט פאר זיך אין לעבען און אויף אזא קלוגען, ראפינירטען וועלטליכען מענשען וואונדערט מיך, ווי אזוי בעגרייפט ער אליין נישט, אז וואס וואס — אין ראדאם איז קעסטענבערג זיכער נישט דער ריכטיגער מענש אויפ׳ן ריכטיגען פלאץ!

עס איז באמת א שאד, וואס אזא טאלענטפולער מענש פערשווענדעט זיינע כחות אויף א פערשפילטע זאך!

דער ערשטער קבלת־פנים פון די יודען אין פוילען.

א היסטארישע לעגענדע.

פון **משה פיינקינד.**

1.

די ערשטע יודען אין פוילען זענען געווען די אזוי גערופענע „אשכנזים“. זיי האבען איינגעוואנדערט קיין פוילען סוף פון צעהנטען יאהרהונדערט, אין דער צייט ווען די לעכישע שבטים האבען זיך געהאט פעראייניגט אין א פוילישע מדינה.

נישט קוקענדיג, וואס די פאליאקען האבען געהאט צו יענער צייט א סך אויסצושטעהן און צו ליידען פון די דייטשען, צוליעב דעם, וואס זיי האבען איבערגענומען דאס לאטיינישע קריסטענטום פון די טשעכען און האבען געשלאסען א מיליטערישען אפמאך מיט׳ן קייזער אטא׳ן — זענען זיי געווען טאלעראנט און האבען זיך אויסגעצייכענט אלס א גאסטפריינדליך פאלק.

דאס אלץ האט גירם געווען, אז יודען זאלען פערלאזען „אשכנז“, דאס לאנד, אין וועלכען זיי האבען איינגעוואנדערט לויט א געוויסער מיינונג נאך אין די צייטען פון בית השני, — און זיך לאזען אין וועג אריין קיין פוילען.

רייכע יודען זענען די ערשטע איינוואנדערער געווען. אין גאלד און זילבער זענען זיי געווען געקליידעט זיי האבען מיט זיך געפיהרט ספרי־תורות און א סך „בריקעס“ אנגעלאדענט מיט די טייערסטע פהורות אלס מתנה פאר׳ן פוילישען פירשט.

צוזאמען מיט יענע יודען האבען אויך אויסגעוואנדערט א רב, א חזן, א שוחט און פיל האנדווערקער. און קומענדיג צו דער לעכישער ערד, האבען זיך די יודען אפגעשטעלט און ארויסגעשיקט צום פירשט א שטאפעטע אין ווייסען אנגעטון אויף א ווייס פערד מיט א פלאטערדיגער ווייסער פאהן, אויף וועלכער ס׳איז געשטאנען אנגעשריבען „דגל מחנה יהודה“ אויף איין זייט, און „גור אריה יהודה“ אויף דער צווייטער זייט, מיט אנ׳ענטשפרעכענדער איבערזעצונג. אויפן גאנצען וועג האט דער „רייטער“ מיטן שופר געגעבען סיגנאלען, ער האט תקיעות געבלאזען, מודיע זייענדיג דערמיט דעם פירשט וועגען דעם אנקומען פון די „אשכנזים“, (אזוי האט מען דעמאלט גערופען די יודען אין פוילען).

געוואהר ווערענדיג דערפון, האט דער מילדער פירשט גלייך ארויסגעשיקט אנ׳אלטען „שליאכטשיץ“ צוזאמען מיט זעקס אנדערע קויפלייט מקבל פנים זיין די יודען ביים פוילישען שלאבאן.

2.

דער אלטער שלאכטשיץ האט זיך מיט זיינע בעגלייטער׳ס געשטעלט אונטער א בליהענדען גרויסען לינדענבוים, וועלכער איז געשטאנען ביי דער פויליש־דייטשער גרעניץ. דארט אהין איז אויך געקומען די „יודישע דעפוטאציע“, וועלכע איז בעשטאנען פון דריי חשובים מיט׳ן רב און חזן בראש. דער רייטער מיט זיין ווייסען פאהן איז געריטען פאראויס, דער חזן האט געזונגען אויפ׳ן וועג דאס 114 קאפיטעל תהלים (בצאת ישראל ממצרים), דער רב האט געטראגען א ספר תורה אין דער האנד מיט גאלד און זילבער בעציהרט און צוקומענדיג צום בוים, האט דער רב מיט אויפגעהויבענע הענד געבענשט דעם פירשטליכען דעלעגאט אין זיינע ריטערליכע מלבושים מיט „יברכך“.

דעם שלאכטשיץ האט שטארק אימפאנירט דאס פאטריארכאלישע אויסזעהען פון די יודען און זייער רייכקייט, און ער האט זיי צוגעטיילט גרויס כבוד.

די יודישע דעפוטאטען זענען שטארק געריהרט געווען פון דער פייערליכער בעגעגעניש ביי דער פוילישער גרעניץ. דאך האבען זיי זיך נישט דערשראקען דעם „שליאכטשיץ“ אויפ׳ן נסיון צו נעהמען. זיי האבען געוואלט וויסען וואס פאר א גאראנטיע פוילען וויל די יודען געבען, קוים זיי וועלען זיך דא בעזעצען, און איינער פון די דריי יודישע דעפוטאטען האט דעם שלאכטשיץ א פרעג געטון: „צי וועט מען די יודען אין פוילען נישט מארדען?“ „א ניין!“ האט געענטפערט דער גרייז גרויער שליאכטשיץ מיט גרויס עמפערונג, די פוילישע שליאכטע מארדעט קיינעם נישט. דאן האט אים געפרעגט דער צווייטער דעפוטאט „צי וועט מען די יודען אין פוילען נישט ראבעווען?“ דער שליאכטשיץ האט געענטפערט: „די פוילישע שליאכטע ראבעוועט קיינעם נישט“. איצט האט געפרעגט דער דריטער:

„צי וועט מען די יודען לאזען אין פוילען פריי וואוינען, האנדלען און א מלאכה פיהרען?“ אויף דער דאזיגער פראגע האט שוין דער פירשטליכער דעלעגאט שטאלץ געענטפערט: „די פוילישע שליאכטע איז טאלעראנט און גאסטפריינדליך, פאר אלע יודען אהן אויסנאם זענען די טיהרען אין די טויערען פון פוילען אפען, און „שלום“ וועט הערשען אין פוילען צווישען די יודען און צווישען דעם לאנד פון די פיאסטען“.

דערהערענדיג דעם דאזיגען ריטערליכען ענטפער, האבען די יודען פייערליך אויפ׳ן קול אויסגערופען: „זאל לעבען די פוילישע שליאכטע“!

ביי די דאזיגע ווערטער האט דער זעלבער שליאכטשיץ מיט זיינע אייגענע הענד געעפענט דעם „שלאבאן“ און פערבעטען די געסט צום פירשט אין שלאס אריין.

ווי א פייל פון בויגען האט דער שטאפעט אויפ׳ן ווייסען פערד מיט דער פלאטערנדער ווייסען פאהן אין דער האנד און מיט׳ן שופר אין מויל זיך געאיילט אנזאגען די גוטע בשורה די יודען, וועלכע האבען געווארט מיט גרויס אונגעדולד.

3.

אין פאלאץ פון פירשט האט מען

די יודישע דעפוטאציע א הארציגען קבלת־פנים געמאכט און מיט זיי זיך שטארק משמח געווען. דער פירשט האט בכבודו ובעצמו אין די דאזיגע פייערליכקייטען אנטייל גענומען און פערזענליך פערזיכערט, אז קיין שום שלעכט׳ס וועט די יודען אויף דער פוילישער ערד נישט געשעהען, מען וועט זיי נישט מארדען און נישט רויבען, פריי לעבען און ארבייטען, האנדלען און וואנדלען וועלען די יודען קענען אויף די פוילישע פעלדער אהן דער מינדעסטער שטערונג. אומעטום האבען זיי דאס רעכט זיך צו בעזעצען, זייער רעליגיע פריי צו האלטען און דעם יודישען גאט דינען אומעטום וועלען די יודען געשיצט און בעוואכט זיין.

דעם דאזיגען פייערליכען צוזאג פון פירשט׳ס מויל האבען די יודישע דעפוטאטען מיט גרויס פרייד בעגריסט און דעם פירשט פאר זיין גרויסען חסד געדאנקט און טייערע מתנות איהם געגעבען. פערלאזענדיג דעם קעניגליכען פאלאץ, האבען די יודען אויסגערופען: לעבען זאל פוילען! לעבען זאל דער קעניג!" און אלע דינער צוזאמען מיט׳ן קעניג האבען דערויף אפגעענטפערט: „לעבען זאלען די יודען"! באלד דערויף איז די גאנצע עדה יודען, וואס האבען געווארט אויף יענער זייט שליאבען צוזאמען מיט די „בריקעס" כחורה געקומען קיין פוילען, דער שליאבאן איז עוין פאר זיי אפען געווען און זיך בעזעצט אין די ראנדפראווינצען נאהענט פון דער גרענץ, פלייסיג געארבייט, עהרליך געהאנדעלט, דעם פירשט טריי געדינט און פוילען איז געווארען גרויס און רייך, די יודישע קראפט און דער יודישער קאפיטאל האט פוילען גרויס און רייך געמאכט:

די אויסגעגראבענע אין קרייצבורג (1848) אין וויעניעץ ביי וולאצלאוועק (1850) און אין דארף גלעמבאקא ביי פויזען (1372). יודישע בראקטען און מאנעטען מיט פערשידענע העברעאישע אויפשריפטען: „מיעשקא יושר הכהן, משקא קרל פאלטקי, דוכס, גנדו" (גנצזען, די דעמאלדיגע רעזידענץ פון פוילע.) און מיט די עמבלעמען פון „א פירשט מיט דער שווערד אין דער האנד, א רייטער מיט א פאהן, מיט א שופר, א לייב מיט אויפגעשטעלטע פוס" דערמאנען אן יענער היסטארישער צייט, ווען פוילען האט זיך נאך געפונען אין ערשטען סטאדיום פון איהר אויפבויאונג און ענטוויקלונג, פון יענע ערשטע „אשכנזים" וועלכע האבען דאס געלד געשאפען.

אנוצליכע אינסטיטוציע.

ס׳איז גארנישט לאנג, בסך הכל עפיס מעהר ווי א יאהר, זייט עס עגזיסטערט אין ראדאם די געזעלשאפט „טאז".

די אויפגאבען פון דער דאזיגער געזעלשאפט זענען דעם ברייטען יודישען עולם גוט בעקאנט. יעדער איינער, וואס אינטערעסירט זיך מיט׳ן געזעלשאפטליכען לעבען, ווייסט, אז „טאז" איז א וויכטיגע יודישע געזעלשאפט, וואס ברענגט גרויסע נוצען אויף איהר טהעטיגקייט׳ס געביעט. וואס בעשטעהט אין אבהיטען דאס געזונדהייט ביי די יודישע מאסען.

אין ראדאם איז „טאז" נאר א אבטיילונג, פון דער ווארשאווער צענטראלע, זי איז כמעט די יונגסטע אינסטיטוציע צווישען די איבריגע געזעלשאפטליכע אנשטאלטען אין ראדאם. אבער טראץ איהר קורצער עקזיסטענץ ביי אונז אין שטאדט, האט די ראדאמער „טאז" אבטיילונג צו פערצייכענען בעדייטענדע פערדינסטען פאר דער היגער יודישער בעפעלקערונג.

אין משך פון דער גאר קורצער צייט האט „טאז" פיל געלייסטעט פאר די פאוואוס־קראנקע קינדער און בכלל פאר א סך קראנקע און שוואכע ארימע קינדער.

די בעריכטס־ציפערען פון „טאז" בעווייזען בולט, אז „טאז" איז איינע פון די נוצליכסטע אינסטיטוציעס אין אונזער שטאדט, וואס פערדינט אונטערגעשטיצט צו ווערען פון דער גאנצער יודישער געזעלשאפט!

„טאז" האט אין פערגאנגענעם יאהר אוועקגעשיקט קיין ווארשא 40 קראנקע קינדער (מיט אומריינע קעפ) אין ספעציעלען רענטגען־אינסטיטוט פון „טאז" די קינדער זאלען פאלקאם אויסגעהיילט ווערען. „טאז" האט אין זומער פון פערגאנגענעם מערץ געגרינדעט א זומער־קאלאניע אין גאבאטקע פאר שוואכע, ארימע קינדער, וועלכע האבען אין משך פון א גאנצען זומער גענאסען פון פרישע לופט און גוטע ערנעהרונג. „טאז" פעראינטערעסירט זיך און האט היגיענישע אויפזוכט איבער 300 תלמוד תורה־קינדער, זי גיט אויך אין פיעל פאלען מעדיצינישע הילף.

די געזעלשאפט „טאז" אין ראדאם שטרעבט מיט איהר גאנצען ווילען אויסצוברייטערען די ראהמען פון איהר טהעטיגקייט. „טאז האט זיך געשטעלט פאר א ציעל צו שאפען „א טראפען מילך" פאר קינדער אין שוואנגערע פרויען. ווען דאס זאל זיך איינגעבען, וואלט „טאז" בעוויזען א גרויסע זאך אויפצוטוהן. דעם היינטיגען ביטערען קריזיס האט אוועקגענומען פון הונדערטער קינדער דאס ביסעל פליסיגע שפייז, דאס ביסעל מילך ערנעהרונג. הונדערטער ארימע קינדער לעכצען מיט זייערע אויסגעדארטע, אויסגעקווארטע גופים׳לעך נאך א טראפען מילך, וואס זאל זיי אויפפרישען און צוגעבען כח.

„טאז" האט אויך אנגעצייכענט אין איהר פראגראם די שאפונג פון א אמבולאטאריום פאר שול קינדער.

„טאז" האט זיך געשטעלט אויך פאר א אויפגאבע אוועקצושיקען היינטיגען זומער בערך 100 קינדער אויף פרישע לופט, פערשטעהט זיך אזעלכע קינדער, וואס זענען שוואך און נויטיגען זיך אין פרישע לופט, ווי געזונדטע און ברויט.

ווי מיר זעהען, אלזא, האבען די אינציאטארען פון דער ראדאמער „טאז" אבטיילונג א ברייטען פערנעם און בעזיצען א גרויסען רצון צו שאפען גרויסעס, פאזיטיוועס און ערהאבענעס אויפ׳ן געביעט פון היגיענע און געזונדהייט. די פראגע איז אבער, צו זייערע יכולת׳ען ענטשפרעכען דעם גוטען ווילען. ווי מיר ווייסען פאראויס, זענען אזעלכע אונטערנעהמונגען פערבינדען מיט קאלאסאלע אויסגאבען, פון וואנען וועט זיך „טאז" פערשאפען די נויטיגע פינאנסיעלע מעגליכקייטען?

דער ענטפער מוז זיין: די יודישע בעפעלקערונג מוז דערין זיין פעראינטערעסירט, אז „טאז" זאל קאנען פערווירקליכען איהרע פלענער, וואס געהען לטובת די ארימע, שוואכע, קראנקע קינדער ס׳איז א חוב אויף יעדען איינעם צו זיין בעטייליגט אין די אונטערשטיצונג׳ס אקציע פאר „טאז".

דער חוב איז א דאפפעלטער דערפאר, וואס „טאז" בעקומט נישט קיין מאטעריעלע אונטערשטיצונג, אפילו פון דער יודישער קהלה. צווישען אלע סובסידיעס אין קהלה בודזשעט, ווערט פון „טאז" אפילו נישט דערמאנט. די ווענדונג פון „טאז" צו דער קהלה וועגען א סובסידיע איז גענצליך נישט אכט גענומען און איז אבגעזאגט געווארען. דערפאר איז עס דער חוב פון יעדען יחיד אונטערצושטיצען „טאז", וואס פערנעמט בלי ספק א געוויכטיגען פלאץ צווישען אלע ראדאמער אינסטיטוציעס מיט זיין נוצליכקייט און נויטווענדיגקייט.

ב. צוויג.

SKŁADY TOWAROWE
firmy
A. Zagajski i S-wie
w KIELCACH
własna bocznica kolejowa tel. № 5 i 165.
przyjmują towary do magazynowania w swoich nowowybudowanych składach na warunkach dogodnych.

אין פאבריקס לאגער פון טשענסטאכאווער
אייסארבייטונגען;
שיענניקעס, שפאגיט, פאדים, שטייף־לייווענט, שוסטער פרזשענדזע, ווי אויך פערשידענע לייגעז־אייסארבייטונגען.
ליפערט צו פאבריק פרייזען
E. J. LEWIT Kielce
St. Warszawska 11
רעיעלע בעהאנדלונג!

וואס הערט זיך אין ראדאם.

דאקטוירים-שטרייק אין דער קראנקען-קאסע.

דעם $^{20}/_{4}$ האבען די חיגע דאקטוירים אויפגעהערט צו ערטיילען הילף פאר די פערזיכערטע פון דער היגער קראנקען קאסע. אין צוזאמענהאנג דערמיט, האט אונז דער דאקטוירים פעראיין צוגעשיקט פאלגענדען אויפרוף, וועלכען ער בעט אבצודרוקען אין אונזער צייטונג:

צו די פערזיכערטע אין דער ראדאמער קראנקען-קאסע.

דעם 15-טען דעצעמבער 1925 י. האט די פערוואלטונג פון דער ראדאמער קראנקען-קאסע אויפגעלעזען דעם אלטען אפמאך מיט די ארבייטענדע דאקטוירים, אנגעבענדיג אלס טערמין פון אנולירען, דעם 15—טען מערץ ה. י.

ביזן היינטיגען טאג האט די פערוואלטונג פון דער קאסע נישט געשלאסען קיין נייעם אפמאך מיט די דאקטוירים, אבווארפענדיג דעם הויפט-פונקט פון דעם ביז יעצטיגען אפמאך, אז א קאסע-דאקטאר קען נאר זיין א רעקאמענדירטער דורכ'ן דאקטוירים-פעראיין, צו וועלכען ס'געהערען כמעט אלע היגע דאקטוירים, דורך וואס זי האט ארויסגעוויזען א גענצליכען און אנ'אונבעגרינדעטען אונצוטרוי צו אלע היגע דאקטוירים.

די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע האט אויך נישט אויסגעצאהלט די דאקטוירים די פערלעגענע חובות: פאר מעדיצינישע הילף אין די אמבולאטאריום'ס פון 1—טען מערץ ה. י. און פאר הילף אין די שטובען פון די קראנקע און אין זייערע קאבינעטען פון 1---טען יאנואר ה. י.

די לעצטע זיצונג פון דער קאמיסיע, צו שליסען א נייעם אפמאך – דעם 14-טען אפריל ה. י. — איז ענדליך איבערגעריסען געווארען דורך די דעלעגאטען פון דער קראנקען-קאסע, דעריבער די פאלגען, וואס קומען ארויס דערפון בנוגע די פערזיכערטע, מוז גענצליך טראגען די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע.

דעריבער מאכען מיר בעקאנט די פערזיכערטע, אז דאס אויפהערען פון 20—טען אפריל ה. י. די מיטארבייט דורך די דאקטוירים אין דער קראנקען-קאסע, דארף מען נישט פערשטעהן אלס אבזאג פון דאקטוירישע הילף פאר זיי. יעדער פערזיכערטער אין דער קראנקען קאסע, וועט בעקומען הילף אין די פריוואט-קאבינעטען פון די דאקטוירים. ווי אויך אין שטאדט, נור פאר די הילף וועט דער פערזיכערטער בעצאהלען במזומנים פאר וואס ער וועט בעקומען פון דאקטאר א קוויט, וועלכער אין הסכם מיט'ן אוסטאוו פון דער קראנקען-קאסע — מוז ווערען בעצאהלט דורך די קאסע פון די סקלאדקעס, וועלכע ווערען אויף דעם ציעל איינגעמאהנט פון די פערזיכערטע.

צום סוף, פיהלען מיר זיך אין חוב צו ערקלערען, אז מיר האבען קיינמאל נישט געהאט ברעה ארויסצוטרעטען געגען דער קראנקען קאסע, אלס געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע, נאר געגען סיסטעם פון דער אנפיהרונג און פערוואלטען מיט איהר.

דאקטוירים-פעראיין פון דער פוילישער רעפובליק.

אבטיילונג אין ראדאם.

* * *

גלייכצייטיג האט די פערוואלטונג פון דער קראנקען קאסע ארויסגעגעבען אן אויפרוף, אין וועלכען זי ערקלערט איהר האנדלונג בנוגע די דאקטוירים:

„די לאנגדויערענדע אונטערהאנדלונגען — שרייבט זי — בעת וועלכע די קראנקען-קאסע האט זיך בעמיהט פאר'ן פרייז פון די ווייטגעהענסטע הנחות, צו קומען צו א הסכם מיט די דאקטוירים, האבען זיך ארויסגעוויזען אלס אונפרוכטבאר.

דער פערלאנג פון דעם דאקטוירים-פעראיין, אז די קראנקען-קאסע זאל נישט צולאזען קיין פרעמדע דאקטוירים, קען נישט טאלערירט ווערען בלויז דערפאר, ווייל דער דאקטוירים-פעראיין אלס אינסטיטוציע, וועלכע וויל פערזיכערן איהרע מיטגלידער וואס בעסערע מאטעריעלע בעדינגונגען, וויל מיט איהר פערלאנג אויסדריקליך שאדענען דער קראנקען-קאסע.

נאר די דירעקטע סיבה פונ'ם שטרייק איז א מאטעריעלע.

דער אונגעהויערער קריזיס אין גאנצען לאנד, די שרעקליכע ארבייט'ס-לאזיגקייט, גיט זיך ספעציעל צו פיהלען דער קראנקען-קאסע, ווייל די חודש-צאהלונגען פליסען איין מיט גרויס פערשפעטיגונג און פיל ארבייטסלאזע געניסען פון מעדיציניש׳ע הילף, נישט צאהלענדיג גארנישט.

זייט עטליכע חדשים בעמיהט זיך די פערוואלטונג מיט אלע כחות צו דערהאלטען דעם גלייכגעוויכט פון בודזשעט, אבער דאס קומט איהר אן זעהר שווער און ממילא קען מען נישט אויסצאהלען די פענסיעס רעגולער, סיי די בעאמטע, סיי די דאקטוירים.

אויף די זיצונג דעם 14-טען קוויטשיען ה. י. האבען די דעלעגאטען פון קאסע ערקלערט די דאקטוירים, אז טראץ איהר בעסטען ווילען, קען די קראנקען קאסע נישט אויסצאהלען זיי די פענסיעס רעגולער.

אבער די דאקטוירים ווילען פון דעם נישט וויסען. זיי געהט נישט אן דער אינגעהויערער קריזיס, און טראץ דעם האבען זיי שוין בעקומען אויסגעצאהלט די גרעסערע טייל פון זייער לוין.

מיט דעם קורצען 3-טאגיגען טערמין, וואס דער דאקטוירים-פעראיין האט אנגעגעבען, צו ערפילען זיינע פאסטולאטען, איז ער נאר אויסגן צו שאדענען דער קראנקען-קאסע, זי צו דעזארגאניזירען און דערמיט אויך שאדענען די פערזיכערטע.

די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע ווענדעט זיך דעריבער מיט א הייסען אפעל צו אלע פערזיכערטע, איהר נישט צו פערשווערען די ארבייט און זיך צופאסען צו די צייטווייליגע פארשריפטען, נעמליך:

יעדער פערזיכערטער, וואס וועט זיך ווענדען אין דער קראנקען קאסע נאך הילף, וועט בעקומען צושטייער 2 40 זל. וואס בעטרעפט $^{2}/_{3}$ פון דעם, וואס א דאקטאר נעמט פאר א וויזיט.

אויב א פערזיכערטער וועט זיך ווענדען נאך הילף צו א דאקטאר, אהן דעם וויסען פון דער קראנקען-קאסע, וועט איהם, אויסער אין א דרינגענדען פאל, נישט צוריקגעגעבען ווערען פאר דעם וויזיט.

אונטערגעשריבען:

די פערוואלטונג פון דער קראנקען-קאסע אין ראדאם.

* * *

ווי מיר זעהען, זענען די מאטיוען, וועלכע ס'גיט אן די קראנקען קאסען מעהר בעגרינדעט, ווייל די דאקטוירים דארפען זיך ווירקליך רעכנען מיט'ן אונגעהויערען קריזיס, און מיט דער ארבייט'ס-לאזיגקייט, וועלכע הערשט אין גאנץ פוילען, און גיט זיך אויך צו פיהלען דער ראדאמער קראנקען-קאסע. בעזונדער'ס דארפען זיך די דאקטוירים רעכנען דערמיט, אז א ארבייטסלאזער און אפילו א בעשעפטיגער, וואס פערדינט ביי דער היינטיגער קריטישער צייט קוים אויף חיונה, קען נישט ארויסנעהמען קיין געלד צו בעצאהלען פאראויס די דאקטוירים, און גלייכצייטיג דערלעגען דעם אונטערשיעד, צו די 2.40, וואס די קראנקען-קאסע קעהרט איהם צוריק.

מיר ווארטען אויף אנ'ערקלערונג פון די ה"ה דאקטוירים.

היינט דעם 23-טען קומען פאר די וואהלען פון א רב.

לויט די החלטה פון קהלה ראט פון 13-טען מערץ בהסכם מיט'ן בריעף פון ה' סטאראסטא נומער $8683/_{132}$ פון 15-טען מערץ דארפען היינט ענטגילטיג פארקומען די וואהלען אויף א רב.

די וואהלען קימען פאר אין לאקאל פון דער יודישער קהלה און אין זיי וועלען זיך בעטייליגען בלויז די מיטגלידער פון ראט און נישט פון דער פערוואלטונג.

לויט די תקנות פון וואהל-רעגולאמין ברויכען בשעת די וואהלען אנוועזענד זיין $^{3}/_{4}$ פון די מיטגלידער אין ראט. דאס הייסט, אויב דער צוזאמענשטעל פון ראט בעשטעהט פון 22 מיטגלידער, דארפען פון זיי אנוועזענד זיין 17. פון זיי מוז דער אויסגעוועהלטער רב-קאנדידאט האבען $^{2}/_{3}$ שטימען, ס'הייסט 12.

די וואהלען וועלען פארקומען אויף אזא אופן: לויט דער וועהלער-רשימה, וואס איז צוזאמענגעשטעלט לויט'ן אלפאבעט, וועט יעדער ראטמאן-וועהלער אבגעבען אין דער אורנע זיין שטימצעטיל אין א פער'חתמ'עטען קאנווערט.

מאנטאג זענען פונאנדערגעשיקט געווארען איינלאדינגונגען אויף היינט פרייטאג 9.30 אין דער פריה. דערביי איז ביינעלעגט געווארען פאר יעדען 2 איינטריט'ס בילעטען. די גמינע האט אויך ארויסגעגעבען א בעשרענקטע צאהל איינטריט'ס-בילעטען פאר דער גאלעריע. אויסער דעם ווערען מעהר קיין בילעטען נישט ארויסגעגעבען צוליב דער ענגשאפט אין לאקאל.

די קהלה האט אויך איינגעלאדענט דעם ה' סטאראסטא צו זיין אנוועזענד ביי די וואהלען.

לויט ווי ס'איז אנגעגעבען דער טערמין, וועלען די וואהלען פארקומען היינט פרייטאג, האלב צעהן אין דער

פריה.

נאכ'ן אויסצעהלען די וואהל-שטימען ווערט צונויפגעשטעלט אַ פּראָטאָקאָל, וועלכער ווערט איבערגעגעבען דער אויפזיכט'ס מאכט.

די איינלאדונגען פאר די ראט-מיטגלידער זענען ארויסגעשיקט געווארען רעקאמענדירט (פּאָלעצאָני).

הזכרה פון די פערשטאָרבענע ראַט-מיטגלידער פון היגען סוחרים-פעראיין.

דער סוחרים-פעראיין אין ראדאם מאכט בעקאנט, דאס זונטאג דעם 25 ד. ח. א זייגער 11 פריה וועט פארקומען אין דער שטאדטישער שוהל א הזכרת-נשמות פאר די פערשטארבענע מיטגלידער פון אויפזוכטס-ראט ה"ה משה סאלבע נ"ע און וויצע-פּרעזעס יחיאל-יהושע בירענבוים נ"ע.

אַלע מיטגלידער פון סוחרים פעראיין ווערען איינגעלאדען מאסענווייז און פּינקטליך צו קומען.

פון האַנטווערקער קלוב.

קאָמוניקאַט.

עס ווערט אויפמערקזאם געמאכט די האנטווערקער, וועלכע ארבייטען אליין, אדער מיט די הילף פון 1 פערזאן, אז זיי דאַרפען ביזן 5 מאי אָנגעבען אין שטייער אמט מעלדונגען וועגען דעם (אז זיי ארבייטען אליין) כדי צו געניסען פון די הנחה לויט'ן נייעם געזעץ פון אומזאץ-שטייער. די מעלדונגען ווענען איינקונפט (Dochód) פאַרן יאהר 1925 קאן מען אָנגעבען ביזן 1-טען מאי היינטיגעס יאהר פון שטייער-אמט. אַלע נויטיגע אָנווייזונגען און פאָרמולאַרען ווערען ערלעדיגט אין סעקרעטאַריאט פון קלוב יעדען טאג חוץ פרייטאג אין די אָווענד שעהן פון $6\,^1/_2 - 9\,^1/_2$.

חשוב'ע געסט אין ראדאָם.

דריי גאַסטראָלען פון אידאַ קאַמינסקאַ און זיגמונד טורקאָוו

פרייטאג דעם 23-טען, זונטאג דעם 25-טען און מאנטאג דעם 26-טען וועט אין טעאטער „ראָזמאיטאָשטשי" אויפטרעטען דאָס קינסטלער-פּאָרל אידאַ קאמינסקא און זיגמונד טורקאָוו.

אידא קאמינסקא און זיגמונד טורקאָוו געהערען בלי ספק צו די ערשט-קלאַסיגע ארטיסטישע קרעפטען און זענען ביי דער יעצטיגער צייט איינציג מיט זייער אויסערגעוועהנליכען רעפּערטואר וועלכע באשטעהט פון די שענסטע ווערק פון די מאָדערנע אייראָפּעאישע שרייבער. אין אַלע שטעדט, וואו דאָס קינסטלער-פּאָרל האָט לעצטענס גאַסטראָלירט, האָבען זייערע פאָרשטעלונגען ארויסגערופען געוואלדיגע ענטוזיאַזם און ענטציקונג און איבעראַל געהאט דעם גרעסטען ערפאָלג.

זיגמונד טורקאָוו איז דער איינציגער יודישער רעזשיסער, וועלכער, בעזיצענדיג אַ גרויסער מאָס אינטעליגענץ און ביהנע ערודיציע, פערשטעהט מיט וועלכע מיטלען מנצח צו זיין דעם פערעלטערטען יודישען טעאַטער-רעפּערטואַר און בעקעמפען אין איהר דאס פּראָסטע, דאָס פּרימיטיווע און געבען דעם יודישען טעאַטער-בעזוכער אַ קוואַל פון אמת'ע פּערל פון אייראָפּעאישען רעפּערטואַר, און דערפאַר איז יעדער דורך איהם אויפגעפיהרטע פּיעסע אַ גרויס געווינס פאַר אונזער אָרימער יודישער בינע. די פּיעסען ווערען געשפּילט אָהן כופלער, לויט'ן מוסטער פון אַלע קינסטלערישע ביהנען.

עס איז צו האָפען, אז דאָס ראדאָמער יודישע פּובליקום וועט געוויס פערשטעהן אָבצושאַצען דעם גייסטרייכען ווערטה פון די אויבענדערמאָנטע גאַסטראָליען און אויסנוצען די געלעגענהייט צו קענען זיך ערקוויקען אין אַ קוואַל פון ריינער קונסט. און וועט דעם טעאַטער „ראָזמאָיטאָשטשי" צאהלרייך בעזוכען.

M.

יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „אַקסיליום אַקאַדעמיקום יודאַיקום".

היינטיגען שבת 6 אָווענד ווערט דורך דער אויבענדערמאָנטער געזעלשאַפט צונויפגערופען אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג, כדי צו בעטראַכטען אַ רייהע וויכטיגע ענינים, אין צוזאמענהאַנג מיט איהר טהעטיגקייט אויפ'ן ראדאמער געביעט.

אויפ'ן טאג-ארדנונג שטעהען וויכטיגע פראגען און דעריבער איז געוואונשען, אז אַלע מיטגלידער, ווי אויך סימפּאַטיקער און בכלל, די אַלע וואס אינטערעסירען זיך מיט'ן גורל פון די יודישע אקאדעמיקער, צו קומען אין אַ גרויסע צאָהל אויף דער פערזאמלונג.

יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאמלונג פון „טאָז".

שבת דעם 8 מאי אין אָווענד קומט פאר די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער אין דער היגער געזעלשאַפט „טאָז".

די פערזאמלונג וועט פאָרקומען אין זאהל פון „עזרה" דלוגא 11.

ביבליאָטעק פון „השומר-הצעיר".

ביים „השומר-הצעיר" אין ראדאם, אין אייגענעם לאָקאל לובלינער 14, איז געעפענט געווארען אַ ביבליאָטעק, וועלכע ענטהאלט א גרויסען אויסוואהל פון פּוילישע, יודישע און העברעאישע ביכער. די ביבליאָטעק איז טהעטיג יעדען מאָנטאג, דינסטאג און דאנערשטאג פון 8 אָווענד.

פּראָטעסט פון דער פערוואַלטונג ביים שניידער-מייסטער-פעראיין אין ראדאָם.

די זיצונג וועלכע איז פאָרגעקומען מיטוואך דעם 21/4 .26 איז צווישען די אַלע פּונקטען פון טאג אָרדנונג אויך בעהאנדעלט געווארען די פראגע פון אונזער מיטגליד ה' ראָזענבוים, וועגען די בעשלוסען פון האנדווערקער פערוואלטונג, און מיר זענען געקומען צום אויספיהר, אז א געוועהלטער דורך די מאסען קען נאר אנגערופען, אָדער אָבגעשטעלט ווערען, נאר פון די וועהלער און גלייכצייטיג ווערט ארויסגעטראגען אַ פּראטעסט געגען משפּט'ען אַ מענשען זיין דער אַנוועזענהייט.

די פערוואלטונג פון שניידער-מייסטער-פעראיין אין ראדאָם.

העברעאישע קורסען אין ציונ. אָרג.

דעם 15 ד. ח. האָבען זיך אין אייגענעם לאָקאל פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע אָנגעהויבען די למודים אויף די קורסען. ביז איצט עגזיסטירען 3 קורסען: א אנפאנגער-קורס, אַ מיטלער-קורס און אַ פערפאָלקאָמונג'ס-קורס די למודים ווערען געפיהרט דורך בעקאַנטע לעהרער-כחות. — נייע תלמידים'ות ווערען נאָך אָנגענומען.

פון סימפאָנישען קאָנצערט.

דינסטאָג איז פאָרגעקומען אין טעאטער „ראָזמאיטאשטשי" אַ קאָנצערט פון די שילער פון ה' גיסערס מוזיק שולע. צוליב'ן גרויסען שלאָגס-רעגן איז געקומען אַ קליינער עולם און דאָס האָט זיך שטארק אָנגערופען אויפ'ן מאטעריעלען ערפאָלג. דאגעגען האט דער קאָנצערט געהאט אַ מאָראלישען ערפאָלג, די שילער האָבען זיך מעהרסטענטייל אויסגעצייכענט. בעזונדערס גוט איינשטודירט זענען געווען די נומערען פון אָרקעסטער.

◆◆◆◆

„Auxilium Academicum Judaicum"

דערמיט האָבען מיר די עהרע בעקאָנט צו מאכען, אז שבת דעם 24 ה. ח 6 אָווענד ווערט אין זאל פון יודישע „ספּולדזיעלניאַ" — פלאַץ 3 מאי פארקומען —

די יערליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער.

טאָג אָרדנונג פון פערזאמלונג:

1) ערעפנונג. 2) וואהלען פון פּרעזידיום, 3) בעריכט פון דער טעטיגקייט. 4) קאסע-בעריכט. 5) בעריכט פון רעוויזיאנס קאמיסיע. 6) בעריכט פון דער צוזאמענפאהר אין ווארשא פון A. A. J. 7) וואהלען פון קאמיטעט אונד רעוויזיאנס קאמיסיע. 8) פרייע פארשלאַגען.

אכטונג ראדאמער עלטערן!

„אינה דומה שמיעה לראיה"

יעדע רעקלאמע איז פיל איבערגעטריבען און ענטשפּרעכט נישט דער ווירקליכקייט. אלא די עלטערן, וואָס ווילען בעזאָרגען זייערע קינדער מיט ריכטיגע לעהרע און רעליגיעזע ערציהונג, זאָלען נישט גלויבען קיין רעקלאמען, נאָר זייערע אויגען זעלבסט. זאָלען זיי קומען אין די עלטעסטע רענאָמירטע שולע „קדימה" דאָרט וועלען זיי זעהען וואָס בעדייט אַ ערנסטע שולע. קינדער 10-יעהריגע זענען קלאָר גאַנצע 20 סדרות תורה און 100 קאַפּיטלען פון נ"כ ווי אויך דקדוק א. ד. ג. די עלטערן וועלען זיך דאן איבערצייגען, דאָס נור די שולע „קדימה" איז די איינציגע, וואס פערדינט זייער צוטרוי אין אַלע הינזיכטען.

„יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו".

מיט אכטונג: י. פּאָמעראַניעץ,

שפּאַציער-גאַס 3.

קעלצער אבטיילונג.

משה לעבענשטיין.

דער טרויעריגער סך-הכל.

(עטליכע ווערטער צום יאהר פון דער ענטשטעהונג פון דער נייער קהלה).

איך ווייס נישט, אפשר וועט מען אין געוויסע קרייזען זיין אויף מיר ברוגז אויף דעם, וואס איך האב עובר געווען אויפ'ן „אל תגידו בגת", פאר'ן ארויסברענגען די וואונדען אין דער עפענטליכקייט. אבער יעדע וואונד פאדערט ליכט, זון. פון בעהאלטען ווערט גארנישט געהיילט. איך בין נישט אויסען צו רייצען די געמיטער, אדער עמיצען להכעיס צו טהון, נור איך שרייב וועגען דעם, ווייל איך האלט, אז ס'איז דער חוב פונ'ם יעדען ארטיגען פרעסע-ארגאן צו קאנטראל'רען די טעטיגקייט פון אונזערע געזעלשאפטליכע עסקנים און צו צווינגען זיי צו ערפילען זייערע פליכטען און נישט לאזען זיי זיצען מיט צונויפגעלעגטע הענד, אדער — אויפקצולעגען זייערע מאנדאטען.

שטעהענדיג אויף דער שוועל פונ'ם צווייטען יאהר עקזיסטענץ פון אונזער קהלה ווילט זיך מ'ר דערמאנען אונזערע דאזארעס, אז ווען ס'זענען פארגעקומען די וואהלען צו דער קהלה, האט יעדע גרופירונג, וואס האט אנטייל גענומען אין דעם וואהל-קאמף, ארויסגעגעבען וואהל-פלאטפארמ'ס, אין וועלכע ס'זענען דעם עולם וועהלער צוגעזאגט געווארען פון אלדאס גוט'ס, איש ביז... פויגעל-מילך. וועגען וואס האט מען דען אין די אלע וואהל-פלאטפארמ'ס, נישט געשריבען און נישט צוגעזאגט? מיר האבען געלייענט די געדרוקטע הבטחות און אויפ'ן זינען איז אונז געקומען דאס בעקאנטע פאלק'ס-ליעד: „הלואי וואלט דאס אמת געווען"!... ווייל. ליידער, פון פראקטיק ווייסען מיר, אז אונזערע פאטענטירטע כלל-טהוער פארגעסען שטענדיג איין קלייניגקייט: אז נישט דער פראגראם איז דער עיקר, נור די ארבייט, די לייסטונג, די פערווירקליכונג פונ'ם פראגראם. יעדאך האבען מ'ר זיך בעמיהט איינצושמועסען און זאגאר געגלויבט, אז ווען ס'וועט אין אונזער קהלה אנהויבען צו צירקולירען פריש, געזונדער פאלק'ס-בלוט, וועט פארט עפעס געטוהן ווערען אויף די פערשיעדענע געביעטען פון אונזער פאלק'ס-לעבען און — מיר האבען אונזער חוב ערפילט...

און אט איצט ווען מיר האבען שוין א יאהר ארבייט הינטער זיך ווילט זיך מאכען דעם סך הכל פון דעם, וואס איז ביז איצט אפגעטוהן געווארען און צו פרעציזירען די פאדערונג אויף ווייטער. נור ליידער, אז עס א בחנמ'דיגע ארבייט, ווייל, כ'לעבען, פון גארנישט קאן מען קיין כך הכל נישט מאכען. ווארום וואס האט די קהלה, אויסער דאס ארגאניזירען די שחיטה און קמחא דפסחא, אכת, אויפ'ן שענסטען און בעסטען אופן, אויפגעטוהן? לאמיר נעהמען צ. ב. ש. אזא בלוט - פראגע, ווי דאס שול - וועזען. דוכט זיך, אז יעדער בעוואוסטזיניגער מענש ווייסט אז אינ'ם כאראקטער פון דער פאלק'ס שולע, וואו עס וואקסט אויס דאס צוקונפטיגע פאלק, איז אבהענגיג דער עקאנאמישער, גייסטיגער און פיזישער צושטאנד פון פאלק און דוכט זיך, אז יעדער בעוואוסטזיניגער יוד ווייסט און פיהלט, אז ביי קיין שום אנדער פאלק איז דאס ערציהונג'ס-וועזען נישט אזוי פארנאכלעסיגט, ווי ביי אונז יודען. דער אזוי גערופענער, מ'שטיינ'ס געזאגט, „עם הספר", מ'ר האבען דארום גרויסע האפנונגען געלעגט אויף די ניי-געוועהלטע קהלות, אז זיי וועלען זיך בעמיהען דעם קארדינאלען פעהלער פון אונזער גלות לעבען צו פעררריכטען. וואס האט אבער אונזער קהלה אויפגעטהון אויף דעם געביעט? גארנישט מיט גארנישט! מען האט זיך נישט בעמיהט צו שאפען אפילו איינע גוט איינגעארדענטע פאלק'ס-שולע, וואו אונזערע משה'לעך און שלמה'לעך זאלען אויסוואקסען אלס גאנצע יודען און גאנצע מענשען און אז זיי זאלען ניט זיין געצוואונגען צו בעזוכען די „פאווישעכנע" שולען, מיט וועלכע מען בעזארגט אונז אזוי... און אויב אייניגע דאזארעס האבען עפעס אנגעהויבען צו רעדען וועגען בויען א פאלק'ס-שולע, האט זיך גערעדט וועגען א שולע מיט פוילישע אינטעריכטס-שפראך... וואס בעווייזט דאס? עס בעווייזט, אז די דאזיגע הערען פעהלט לגמרי יעדער חוש פון פעראנטווארטליכקייט פאר דעם, וואס זיי רעדען און טהוען, אז דער גאנצער ענין איז עפעס ווי א שפיגל אין זייערע הענד און נישט קיין ערנסטע פראגע פון לעבען...

ס'איז פארהאן ביי אונז אין שכאדנע, ווי אין יעדען יודישען שטעדטיל, א תלמוד תורה, וואו ס'לערנען ביז 150 קינדער פון אינגליקליכע עלטערן. וואס האט די קהלה פערוואלטונג געטהון אויפקצושטעלען זי אויף דער געהעריגע הויך? אז די קינדער זאלען בעקומען א געהעריגע ערציהונג און אז זיי זאלען נישט יוצא זיין מיט געהען אפגעריסען אין זיי גרינסטע פרעסט אויף רייכע לויות און שרייען די נויטיגע פסוקים פון תהלים.. כ'לעבען ס'וואלט גאר נישט געשאדט, אז אונזערע כלל טהוער זאלען געדענקען אינ'ם „הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה"...

שוין יאהרען, ווי מיר שמועסען וועגען דעם, אז אונזערע קליינהענדלער און פערמיטלער, וועלכע ס'ערווארטעט נישט קיין גלענצענדע צוקונפט, דארפען איבערגעהען צו מעהר פראדוקטיווע פרנסות. וואס האט די קהלה פערוואלטונג געטהון, אז ווייניגסטענס זייערע קינדער זאלען איבערגעהען צו

קונסט אדער אנטיסעמיטיזם

(קליינער פעליעטאן).

עס פיהרט זיך, אז מען שרייבט א רעצענזיע וועגען טעאטער, שרייבט מען פריהער וועגען דעם שטיק גופא, און דערנאך ערשט, ווי אזוי די ארטיסטען האבען אויסגעפיהרט זייערע ראלען.

דאס אנטיסעמיטישע גאסען-בלעטל „סלאוואָ" פיהרט זיך אבער גאנץ אנדערש, אנשטאט צו געבען א רעצענזיע וועגען טעאטער, פאלט זי קודם כל אן אויף א זעהר געמיינעם אופן די יודישע טעאטער בעזוכער, וואס האבען די חוצפה און לויפען אויף פוילישע סענסאציעס און קויפען נישט קיין בילעטען, נאר כאפען זיך אריין אין טעאטער „נא גאפע", און פערנעמען די ערשטע בעסטע זיץ פלעצער, און דערצו גרילצען זיי נאך אין די אויערען מיט זייער מיאוסען „זשארגאנאיווע" לשון, און מיט זייערע פיעל אנגעפאקטע טאמבאקאווע דאלארען קוועטשען זיי אן אונזערע פלייצעס.

און ווייטער בעמערקט אויך נאך דער דאזיגער רעצענזענט; „אז ווען מיר קריסטען זאלען נעמען רעאגירען אויף זייער אונערהערטען געמיינעס, אויפפיהרען זיך אין טעאטער, דאן וועלען זיי באלד אויפהייבען א געוואלד קעגען אונזער אנטיסעמיטיזם... און איך ווינדערט זעהר שטארק — גיעט צו דער דאזיגער טעאטער קריטיקער — ווי אזוי מען לאזט דאס עפיס צו, אז די יודישע האלאטע זאל פערנעמען אין טעאטער די ערשטע רייהען", און צומלעצט אין עטליכע ווערטער גיט ער ערשט א קורצען איבערבליק, ווי אזוי דאס שטיק איז געשפילט געווארען.

ווי עס ווייזט אויס פון די קליינע רעצענזיע, איז דער רעצענזענט א קנאפער טעאטער-קענער, און שרייבען מוז מען דאך פארט עפיס, וואס טהוט מען? נעמט מען זיך כאטש צו די יודישע טעאטער בעזוכער, און מען האלט זיי פשוט אין איין זידלען, און דערצו האט דער רעצענזענט פון „סלאוואָ" אזעלכע צארטע פלייצעס, און אזעלכע עמפינדליכע אויערען, אז ער קען נישט הערען דעם זשארגאנאיווען לשון, א ביטער רחמנות אויף איהם נעביך, — איך וואלט נור געוואלט וויסען, פון וואגען דער דאזיגער טעאטער מבין האט זיך אזוי גוט אינפארמירט, אז די קליינע צאהל יודען, וואס האבען זיך גראד געפונען אין פארטער זענען אריין „נא גאפע" און האבען ביי זיך געהאט טאמבאקאווע דאלארען, נור איין זאך מוז איך יא צו געבען, אז די קעלצער יודען האבען ליב צו לויפען אויף פוילישע סענסאציעס, קען מען אפילו ווי שלעכט שפילען, נור אז יודען זאלען האבען פערנומען די בעסטע פלעצער דאס איז נישט אמת, דער יודישער עולם, האט זיך גראד געשטיפט אויף דער גאלעריע, נור דאס קענען זיי אפילו אונז אויך נישט פארגינען.

מ. ש.

אנדערע בעשעפטיגונגען? וואו זענען די האנדווערקער קורסען, אויף וועלכע ס'זאל די יורישע יוגענד געלערנט ווערען א פאך?

צוליעב דעם גרויסען שרעקליכען דלות און דער אונגעהערטער נויט, וואס הערשט איצט צווישען יודען, דרעהען זיך ארום הונדערטער יונגע-לייט און פאמיליעס, אפילו אזעלכע וואס האבען נאך עפעס וואס צו פערדינען, מיט די פראגע „וואוהין"? און ף די ל פען. פאר וואס האט די קהלה פערוואלטונג נישט געפינען פאר נויטיג זיך צו פערבינדען מיט אלע עמיגראצ-יאנס געזעלשאפטען ביי אונז, אום קאנען חאטש זיי בייהילפיג זיין מיט ערטיילען ריכטיגע אינפארמאציעס, אז זיי זאלען נישט דארפען אויסגעבען זייערע לעצטע גראשענס אויף הוצאות קיין וואשא. וואו זיי קאנען אויך פאלען אלס קרבן דורך די פערשידענע שווינדלער'ס, וואס לויערען אויף זיי?

צי האט די קהלה פערוואלטונג זיך בעמיהט מיטצוהעלפען די פערשידענע קולטורעלע און פילאנטראפישע אינסטיטוציעס ביי אונז אין שטאדט, וואס לעבען איצט איבער א דאפעלטען קריזיס און זיי חאטש בייהילפיג געווען מיט די קליינע סובסידיעס, וואס מען האט אסיגנירט?

איך וואלט איינענטליך געקאנט נאך שרייבען א סך וועגען די אויפגאבען וואס געהען אריין אין דער קאמפיטענץ פון דער קהלה און -- וועלכע זי האט נישט געטהון. איך בין אבער יעצט נור אויסען צו דערמאנען אונזערע דאזאיעס און זייערע הבטחות און צו מאהנען ביי זיי א נישט איינגעצאהלטען וועקסעל: זיי האבען צוגעזאגט צו שאפען עפעס פאזיטיוועס פאר די יודישע מאסען און — האלטען נישט ווארט.

איך בעגריס פון טיפסטען הארצען די קהלה צום יאהר פון איהר ענטשטעהן און איך ווינש איהר, אז אין 2—טען יאהר זאל זי אריבער פון ווערטער צו מעשים, אז זי זאל ענדליך אנהויבען צו רעאליזירען די הבטחות, וואס זענען אין די וואהל-פלאטפארמ'ס צוגעזאגט געווארען, ווייל דער ביז איצטיגער סך הכל פון דער קהלה טהעטיגקייט איז זעהר און זעהר א טרויעריגער...

ענערגיע און ווילען — ארבייט איז דא גענוג.

קעלץ.

גאסטשפילען פון אידא קאמינסקא און זיגמונד טורקאוו אין קעלץ.

אונזער שטאדט וועט בעזוכען דאס בעריהמטע קינסטלער-פארל אידא קאמינסקא און זיגמונד טורקאוו. זיי וועלען אויפטרעטען אין 3 פאָרשטעלונגען. שבת דעם 24-טען ה. ח. ווערט געגעבען „דער גורל", דינסטאג דעם 27-טען ה. ח. „דער געדאנק" און מיטוואך דעם 28-טען „דער ערד-גייסט"

ווי ס'איז צו זעהן, טרעט אויף דאס קינסטלער-פארל אין א נייעם רעפערטואר, אין וועלכען ס'געהען אריין די שענסטע קלאסישע און אייראפעאישע זאכען.

מיר ווילען גלויבען, אז דאס יודישע פובליקום אין קעלץ, וועט וויסען ווי אפצושאצען דעם בעזוך פון אונזערע ליבע געסט און וועט זיכער איבערפולען דאס טעאטער איבער די ברעגען.

א נייער קינא אין קעלץ.

די טעג ווערט אויפ'ן ארט פון געוו. קינא „פאני" געעפענט א נייער קינא א. נ. „טשארי". דער דירעקטאר פון דערמאנטען קינא, איז גלייכצייטיג דירעקטאר פון ראדאמער קינא אונטער'ן זעלבען נאמען, וואו ס'ווערען דעמאנסטרירט די הערליכסטע בילדער פון סעזאהן.

ווי מיר ווערען געוואויר, וועלען די זעלבע בילדער, וואס אין ראדאם, דעמאנסטרירט ווערען אין קעלצער „טשארי".

דאס נייע קינא „טשארי" ווערט ערעפענט מיט'ן פראכטפולען בילד א. נ. „דער כשוף פון וואלף", וועלכעס איז אין ראדאם געגאנגען מיט'ן גרעסטען ערפאלג.

צו די „הכחשה"-הערען.

אייער הכחשה פאר וועלכע מיר האבען אבגעגעבען ארט אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג און אין וועלכער איהר דראהט מיט געריכטליכע קאנסעקווענצען, פערלאנגט פון אונז צו רעדען מיט אייך אפענע דבורים.

1) ס'איז אלעמען בעקאנט, דאס דער „פעראיין פון נישט פראפעסיאנעלע ארבייטער" איז אידענטיש מיט דער „פועלי ציון" ארגאניזאציע. אייער פארזיצער ה' קירשענבוים איז. אגב, אויך אונטערגעשריבען אויפן בריף פון „פעראיין פון נישט פראפ. ארב." וועגען שטיצע, און אין געגעבענעם פאל איז אונז א קנאפער חילוק אונטער וועלכען נאמען איהר האט זיך אויפגעגעבען.

2) די קהלה האט בעקומען א בריף פון גאנצע רייהע רעגיסטרירטע און אויפגעגעבענע דורך אייך „ארבייטסלאזע" אין וועלכען אונטערגעשריבענע ערקלערען, דאס זיי האבען די גאנצע צייט ארבייט און אז דאס אריינשטעלען זייערע נעמען אויף דער ליסטע פון ארבייטסלאזע איז געשעהן אהן זייער וויסען.

מיר שטעלען דעריבער נאך א מאל די פראגע, מעג זיין דאס מאהל דעם „פעראיין פון נישט פראפ. ארבייטער" צי אויף אזא אויפן דארף א פראפעסיאנעלער פעראיין פערזארגען זיינע נישט — פראפעסיאנעלע מיטגלידער.

א שרפה.

שבת איז אין געוועלבעל פון ה' יעזשאראווסקי (ווארשאווסקע אלעען) אויסגעבראכען א שרפה. די אייגענטימערין האט אנגעהויבען ארויסטראגען די זאכען און דערביי זיך אבגעבריהט דאס געזיכט און די הענד. מען האט איהר באלד אבגעפיהרט אין שפיטאל.

איבערגעפאהרען צום טויט.

אין דארף מאראוויצע איז געשעהן א פארפאל, וועלכע האט געמאכט א שטארקען רושם.

פאריגען פרייטאג, ווען דאס 7 יעהריגע מיידעלע איטע ביילטאנסקא האט זיך געשפילט פאר'ן הויז פון איהרע עלטערען איז אנגעפאהרען א אויטאמאביל און איהר איבערגעפאהרען. דער קערפער פון דער אומגליקליכער איז צושניטען געווארען אויף צוויי העלפטען. די איינוואוינער פון דארף האבען זיך געווארפען אויפ'ן שאפער, נור א דאנק דער אינטערוועגץ פון דער פאליציי, איז דעם שאפער גארנישט געשעהן.

אין אויטא איז אויסער דעם שאפער געפאהרען דער פינטשעווער סטאראסטא, ה' לאמאט.

יעדע ווירטיך דארף וויסען,
אז די מאשטש צו פאדלאגעס.
„JAŚNIEJ SŁOŃCA"
גיט צו די פאדלאגעס, פאסאצקעס און לינאלעאום א שעהנע און לאנגדויערדיגען גלאנץ אהן בענוצען זיך מיט בערשטען.
„Jaśniej Słońca"
פערטרעט אייל-פארב, פארבט ווייסע פאדלאגעס אין פערלויף
פון א שעה אויף די פארבען:
מאכאניאווע און טינקעל ארזשעכאווע
פרובט און איהר וועט זיך איבערציינען!
פערקויף אין אלע סקלאד-אפטעטשנעס, זייף און פארב געשעפטען.
Fabryka przetworów techno-chemicznych
„MARY" Warszawa, (Sielce) Zajączkowska 9. Tel. 419 69

טעאטער „פאלסקי" קעלץ ! נור 3 גאסטראלען פון די בעריהמטע ארטיסטען
אידא קאמינסקא, זיגמונד טורקאוו
מיט א גוטען פערסאנאל.
שבת דעם 24 אפריל ווערט געגעבען: דער גורל דראמע אין 4 אקטען פון קארל מערע
דינסטאג דעם 27 אפריל: דער געדאנק דראמע אין 5 אקטען פון ל. אנדרעיעוו
מיטוואך דעם 28 אפריל: דער ערד-גייסט.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער. אנהויב פון די פארשטעלונגען 8.30 אוונט.

ערב דעם שליאכט ביים... רבנות־פעסטונג.

(וויזיע)

די גאס רוישט און קאכט, אלע מי־נוט קומען אן צולויפען אנדערע שטא־פעטען מיט פרישע מקוה ראדיא דעפע־שען. קאטשקעס (נישט קיין געבראטע־נע..) פליאטקעס, שמועות און גלאט טשאקערייען, ווערען געבאקען אויף דער הייסער מינוט דורך אלצוליי פיאפעסיאנעלע ספעציאל סטען אין כעלערלעך צולייגערס, ס'איז מיט נסים, אז מ'ווערט נישט משוגע און מ'לויפט נישט ארום איבער די גאסען, פון די פערשידענע ווערסיעס און אינכוי־ניאציעס, וואס איינס, איז פונקט קאפויער דעם צווייטען און פאסט זיך צו צום עצם ענין ווי א דעקעל צו א פייפער...

א „סטאלע" קידוש־מאכער פון „איהם", קומט צולויפען אין איין אימ־פעט — „מזל טוב"! ר'ווערט נעצר!. (ר'האט א zatrzymanfe) קומט באלד צולויפען א צווייטער, פערשמאיעט, דער דאשעק פון קאשקעט אין דער זייט און קייכט קוים ארויס — „מזל־טוב! ס'פיהרט „איהם". אן"! (ר'האט rozwolnienie). א פליגעל אדיוטאנט סטיראשעט, אז דער פאלקס־צארן, וועט אויסברעכען אין דער פארם פון א „ראזוואי" דעמאנסטראציע געגען דער גמינע און לאוט טאקי אויס מיטן אל־טען נוסח: „ר'איז געוועזען, ר'איז! און ר'וועט זיין!"

איינזאפענדיג אין זיך די פערשידע־נע מעשיות, האב איך בעקומען א נערוועזן צומישונג, כ'בין א פאל אוועק געטהגן ווי א טויטער און איינגעשלא־פען ביים רעדאקציע טיש, ווי דער בער אין ווינטער...

— — — — —

— — — — —

ס'איז א שענער זומער טאג. די גאלדענע זון, האט זיך ערשט נישט לאנג בעוויזען און שיקט איהרע וואַ־רימע שטראלען. ס'איז ממש מחיה נפשות. איך לאז זיך אין גאס אריין. גאנץ פריה. די געוועלבער פערמאכט, די גאסען אבער, זענען שוין שטארק בעלעבט. כ'בעמערק „קופקעלעך" שוש־קען זיך נערוועז, ס'שפירט זיך אין דער לופטען, די ערוואַרטונג פון גרוי־סע געשעהענישען...

פלוצלינג — טרא־רא־רא־רא— א קלארנעט־ שטים! ס'בעוויזט זיך די פאלקס־מיליציע, ספעציעל געשאפען געווארען, אבצוהיטען די ארדנונג אינם טאג פון בירגער קריעג, אלע געהען אנגעטהון, בגדי־שבת: סאמעטע־נע היטלען און זיידענע קאפאטעס, מיט פאלעמיאטען אין די הענד. אין דער שפיץ, רייטען אויף ווייסע אייז־לען מיט לאנגע אויערן און רויטע גארטלען מיט קינזשאלען ביי די זיי־טען די „פשאדאווניקעס", מאיר טעקע מענש, משה מיניסטער און דער בע־קאנטע „יוד" פערשפרייטער, משה פיקח אומגעריכט, מהוט א פאל א שטיין אין עולם אריין, א הינטעל טהוט א ביל און ס'ווערט א גוויס געוואלט — טאטע!־מאמע! מ'שיסט! און דער פלאץ ווערט כהרף עין אבגעריי־ניגט.

א געדיכטער שטויב פערדעקט די גאס. ס'הערט זיך א טופען פון פערד.. און בליץ שנעל קומט אן צו רייכען דער גאנצער אגודת הרבנים קארפוס מיט'ן ועד הפועל אין דער שפיץ, אנ־געטוהן אין טרויערגע ספאדקעס, צהנ־ליך צו די דייטשע טויט הוזארען, אויף די פלייצעס 42 סענטימעטערדיגע האר־מאטאן, וואס וועלען בעשיסען די גמי־נע מיט אסורים, חרמות וקנמות אונ־טער דער קאמענדע פון מיליציצער רב (וועלכער האט להכעיס ראדאם, נישט געוואלט ארויסשטעלען זיין קאנדידא־טור). נאך זיי ציהט לאנגע רייהען, פיעכאטע 10 יעהריגע שקצים און 80 יעהריגע באבעס — מאנארכיסטען, בע־וואפענט מיט פאלענבויגענס און הל־צערנע שווע־דלען. דאס געהען זיי „איהם" קרוינען אלס „זשידאווסקי קרול" איבער דער שוהל גאס...

אין גאס ווערט חושך. זיין לאגער ווערט פערשטארקט און ס'ערשיינט א „שוואלזשערען פולק". דער גאנצער „בית־יעקב" רייט אויף קאטשערעס, העלפאנטען, קאזעס און ווייזעל טהירען, אנגעטהון אין איין פארם: יום־טוב'די־גע „גזרה־קופקעס" און לאנגע שלים־מערס, בעוואפענט: מיט בעזעמעס, לאַ־פאטעס, וועלגערהעלצער, זייהערלע־פעל, קאך־לעפעל, ראשלאקען און פיש ברעטלעך. אלס פאנצערס טראגען זיי לאקשענברעטער. אנטקעגען מאר־שירט דער צד שכנגד. צום 1־טען טרעט ארויס זשאבאטינסקי'ס פולק און אלע ראדאמער „פילקע" פעראיינען אונטער דער אנפיהרונג פון פעלדמארשאל פאן ציבעלע (זעה דאס פרימא אפרילים ארטיקעל אין פסח־נומער) דער עראבע־רער פון ארץ־ישראל און זיינס א פלי־געל אדיוטאנט, יוזעף מאקאראנסקי (אויף יודיש: אייערבייגעל). נאך זיי דער של מי אמוני ישראל־ספארט־פער־איין, מיט זיי פיהרט אן מאיאר דע הענדעל. מיט גרויס אלארם און גע־פילדער, לויפען נאך די תלמוד תורה־קינדער און שרייען „צדקה תציל ממות". ס'פליהט א אבטיילונג פון „טאז". אויף א געפאנצערטען אויטאמאביל זיצט אינ־דערהויך יושב בסתר און זאגט מיט א וויינענדיג קול „יושב בסתר" נאכ'ן 14־יעהריגען רבנות הערשאפט. לאנגע רייהען פון די סטודענטען־פעראייני־גונג פון די העברעאישע אוועד־קורסען ביי דער ציוניסטישע ארגאניזאצ־יע געהען בעוואפענט מיט ספרדישען דיאלעקט און טיים העלצליך אנגע־פיהרט דורכ'ן קאמאנדיר דער אטענ־טאטער אויף „איהם" (זעה „מאמענט") יזראעל שטאטלאכער. ענדליך קומט פאר דאס בעגעגניש און דער שלאכט פאנגט אן. א האגעל פון קיילען, קאל־טענעס, שישקעס, קללות ארטיקלען, פעטש, קאפלען, גארטלען און וואל־געריהעלצער פליהען איבער די גאסען. ס'ווערט שלעכט: „איהם" צו הילף קומט אן צו פליהען, איבער די כוואליעט פון מלעטשנא אנ'עסקאדרע פון פלאט, וואס בעשטעהט פון קאנאניערקעס, מקוה־שעפעלעך און פאנצערשפען, אויפן זעגעלבוים זיצט זיין ארמיראל מנחם בעדער. די לאגע פערערגערט זיך. אלץ ווערט צוקלאפט אויף שטי־קער און ס'האלט ביי א קאטאסטראפע...

וואו זענען די פרנסים?

די לעצטע נאכט פאר די גרויסע אונרוהען האבען די ראזארעס, נישט גענעכטיגט ביי זיך אין דער היים, מורא האבענדיג פאר אנפאלען. די די ציוניסטישע פראקציע, האט גענעכ־טיגט אין גערער שטיבעל און געזאגט תהלים א גאנצע נאכט. די שלומי אמוני ישראל, זענען געלאפען אויס־געצויגען אין „התאחדות", די מזרח־סטען זענען געגאנגען בעהאלטען זיך אין „ראסער קלוב" און די הינדוועער־קער, האבען זיך נעבען צוריסען, איין טייל, האט גענעכטיגט ביים „דוכאוונע" אין שלאף־צימער אין דער 2־טער טייל זענען אנטלאפען געווארען אין דער קאַטור־קאמיסיע..

אבער, ווער געשריגען! צוויי דא־זאירעס, אבי־המלך מאלטקע און אריה יעקב דער שר המשקים, האבען זיך גישט געקאנט איינהאלטען און כגלות הבוקר געלאפען אין מקוה אריין, האט זיי גענאקט דער פלאט־אדמיראל און זיי אינטערנירט, איצט פיהרט מען זיי געשלאסען די הענד מיט תכלת ציצית און רציצות, מען פיהרט זיי אין קאצער אריין, ז'זאלען דארטען זיצען און לערנען ביז איבער די וואהלען. ביי דער טהיר זיצען ביירע „יאשקעס".

פלוצלינג, טהוט א פליה אריין א טאנקס, וועלכער איז זיך אריין אין שונאים לאגער און שניידט אויף רעכטס און אויף לינקס, ס'ווערט אנגעלויף. א נעפילדער, קעפ פאלען, קאפאטעס פליהען אין דער הויך, קופקעס, שייט־לען, די גמינע, די רבנים קאנדידא־טען, די מקוה, א צילינדער, א שוואר־צע באַרד, פאות, אלץ דרעהט זיך, א געפייפעריי אזוי ווי סון שדים קולות „זאטשימאניע" פון „ועד הפועל" „ראזוואלניעניע", אלץ פליהט ס'רוישט, ס'קנאקט, מיט'ן קאפ אראב מיט די פיס קאפויער, צוזאמען מיט זיי, דער סאנד, דער טריבונאל, אדוואקאטען, און איך בתוכם פליה אין דער לופטען, און דער ברייט און אט, אט פאל איך אראב...

— — — — — — —

א קאלטער שוויס, האט מיך בענאַ־סען, כ'האב געעפענט די אויגען און אומגעזעהן זיך, אז כ'געפין מיך ביים רעדאקציע־טיש.

נו! א בייזער חלום זאל מיר אויס־געהן...

בן ציון

מיר דריקען אויס טיפען מיטגעפיהל דער אין טרויער פערבליבענע פאמיליע בירענבוים צוליב דעם טוידט פון זייער מאן און פאטער.

יחיאל יהושע בירענבוים נ"ע

געוו. גבאי אין בית הכנסת, זאל די פאמיליע געטרייסט זיין בתוך שאר ציון וירושלים.

גלייכצייטיג דריקען מיר אויס א דאנק די מיטגלידער און דעם פ־עזעס פון לאדזער לינת החולים. ה' הערשבערג וועלכע האבען זיך פעראינטערעסירט מיטן פערשטארבענעם און מתעסק געוועזען מיט זיין לויה.

גבאים פון בית הכנסת הגדול

דוד האמערשטיין, משה גאלפארב, לייביל זיידענוועבער, מענדיל קירשענבוים, יחזקאל מילמאן,

פארזיצ. פון קאמיטעט, פרנס ישכר אדלער

און דער ועד כל המתפללים דבית הכנסת.

גיזעלשאַפט צו פאַרהיטען די געזונטהייט
פון דער יודישער בעפעלקערונג אין
פוילען „טאַז" אָפּטיילונג אין ראַדאָם.

מיר האָבען די עהרע בּקאַנט צו מאַכען, אַז שבּת, דעם 8-טען מאי 8 א זייגער אוועגד וועט אין זאַל פון „עזרה" דלוגאַ 11 פאַרקומען

די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פוו די מיטגלידער

מיט פאָלגענדען טאָג אָרדנינג:

1) ערעפענונג 2) וואַהלען פון פּרעזידיום. 3) בּעריכט פון דער טעטיגקייט פאַר דער פערגאַנגענער צייט. 4) בעריכט פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיטע 5) פּלאַן פון דער ווייטערדיגער טעטיגקייט. 6) וואַהלען. 7) פרייע פאַרשלאַגען.

בעמערקונג: אין פאַל פון נישט קומען די נויטיגע צאָהל מיטגלידער, לויט דעם סטאַטוס, וועט די פערזאַמלונג פאַרקומען מיט מיט א שעה שפּעטער ד. ה. 9 א זייגער בּיי יעדער צאָהל מיטגלידער.

די פערוואַלטונג
פון דער געזעלשאַפט „טאָז" אין ראַדאָם.

טיעף גערירט פון דעם טויט פון וויצע-פּרעזעס

יחיאל יהושיע בּירענבוים נ"ט

דריקען אויס דער ראַט און די פערוואַלטונג פון סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם זייער הערצליכען מיטגעפיהל די אין טרויער פערבּליבענער פאַמיליע.

צום טויט פון אונזער פּעטער

יחיאל יהושיע בּירענבוים

דריקען מיר אויס אינזער וואַרימסטען מיטגעפיהל דער גאַנצער פאַמיליע און מיר ווינשען זיי זאָלען געטרייסט ווערען.

יוסף און לאה פּאָטאָזשניק.

KROJU i SZYCIA
wyucza szybko i dokładnie
KOTLAROWA
Radom, Lubelska 25.
Kursy rozpoczęły się we wtorek 20-go kwietnia.

KINO „ODEON" w RADOMIU.
ziś i dni następnych
Wielkie arcydzieło polskiej wytwórni filmowej — „DIANA-FILM"
p. t.
CYGANKA AZA
osnute na tle powieści J. J. KRASZEWSKIEGO
CHATA ZA WSIĄ

BANK KUPIECKI w RADOMIU
Spółdz. z ogr. ,odp. **plac 3-go maja 5 telef. № 14.**

די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים-בּאַנק נעמט אָן ווקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאַר-ביכלעך, ערלעדיגט אַלערליי בּאַנק-אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פּרייזען, זאָלט אויס די איינקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

ווילט איהר האָבען די שענסטע און מאָדערנסטע צימער?

איז נאָר צו קויפען **טאַפּעטען**
בּיי דער בּעקאַנטער פירמאַ

ש. שטיינמאַן
ראַדאָם, לובלינער 21

צו בּעדייטענד בּיליגע פּרייזען.
אַלס ספּעציאַליסט ווערען צימער-טאַפּעטירונגען אויסגעפערטיגט שנעל, לויט די נייסטע מאָדע.

די אין טרויער פערבליבענע פאַמיליע בּירענבוים, צוליבּ'ן טויט פון זייער אונפערגעסענעם מאַן און פאָטער

יהושיע בּירענבוים

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.

מרדכי לאַנגער
און פאַמיליע.

Anlässlich des Ablebens unseres Schwagers und Onkels CHIL SZYJA BIRENBAUM bitten wir den Ausdruck unserer herzlichsten und aufrichtigsten Teilnahme freundlichst entgegennehmen zu wollen Wir werden den teuren Entschlafenen stets ein ehrendes Andenken bewahren.

Familie Friedmann.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם ה' פישעל בּירענבוים צום פערלוסט פון זיין יונג-פערשטאָרבענער מוטער

חיה נ. ע.

זאָל ער געטרייסט ווערען בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ניסענבוים, אייזמאַן, ריכטמאַן.

מיר דריקען אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דער אין טרויער פערבליבענער פאַמיליע מינקאָווסקי צוליבּ'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער ליבע פרוי און מוטער

נאַחע נ. ע.

זאָלען זיי געטרייסט ווערען בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,

שמואל און יוכבד רייך.

Bank dla Handlu i Przemysłu

אין ווארשאַ, אָבטײלונג אין קעלץ.

צוזאמען מיט אלע אָבטיילונגען און אַגענטורען, איבערבלייבענדיג ווייטער אונטער דער געריכטליכער איפזכט האט

אנגעהויבען טײלווייזע צאהלונגען

און האט בעגייט די באנק-טעטיגקייט אין די ראמען פון קאָמיס-אָפּעראציעס.

אין באנק-צוזאמענשטעל געהען אריין פארשטעהער פון די בעלי-חובית.

די באַנק גיט אַ פאָלשטענדיגע גווארַאנציע, אויסצופיהרען אַלע ערהאַלטענע אויפטראגען.

REGINIE BIRENBAUM, z powodu nieodżałowanej śmierci jej

OJCA

szczery żal i współczucie wyrażają

PRZYJACIOŁKI.

Z intencji zaręczyn naszej kochanej przyjaciółki p. **Feli Ajchenbaumówny** z p. **Benem Kurcem** życzymy harmonji i wiecznego szczęścia.

Dora Werthejmówna,
Madzia Mincówna.

צו די פערלאָבונג פון אונזער פריינד

ישראל בערקמאַן מיט פרל' **מאניע גענטיס**

ווינשען מיר אַ גליק און אמת'ע צופרידענהייט זאלען זיין די אייביגע בעגלייטער פון זייער גייען לעבענס-וועג

ח ב ר י ם.

לייביל ראזאנצווייג, יעקב צוקער, לייביל וויינטרויב

צו די פערלאָבונג פון אונזער ברידער און שוואגער

יוסף ווײַנטרויב

מיט פרל' **שרה מאנעלא**

ווינשען מיר זיי פיל גליק.

קעלץ. **א. ש. בורשטין** און פרוי.

מיר פיהלען מיט דעם גרויסען צער, וואס האט געטראָפען אונזער פ־יינד **יהושיע פערלע** צוליב'ן טראַגישען טויט פון זיין פרוי אונזער פריינדין

שרה

חיים מרדכי פאריז, וואלף בער פײַגענבוים,
יוסף סאָקאָלאָווסקי, משה יהושיע ווײַנגארט.

Stroskanej rodzinie MINKOWSKICH z powodu zgonu

MATKI

szczere współczucie wyrażają

S. Landau, M. Gertner,
J. Zelicki i B. Heller.

איך דריק אויס מיטגעפיהל מײַן פרײַנד **יהושיע פערלע** צוליב'ן טראַגישען טוידט פון זיין פרוי

שרה

מאיר הערץ.

צו די תנאים פון אונזער חבר

ישראל בערקמאַן מיט פרל' **מאַניא גענטיס** (אָסטרוג) ווינשן מיר פיעל גליק.

ח ב ר י ם:

שמואל קאצענעלענבויגען,
בעריש ליפשטײַן.

W dniu wyjazdu ukochanego m e g o b r a t a **Moszka Derdyka** do Brazylji życzę aby rozpoczęcie nowego jego celu szczęśliwe było.

Salomon Derdyk.

צו דער

ערעפנונג

פון קינאָ

„CZARY“

אין קעלץ

וועט געגעבען ווערען דאס אינטערעסאַנטסטע בילד

CZAR WALCA

מודעה.

איך אונטערגעשריבענער **בנימין לאנדוי** (פוקסאָלנע 14) רוף לדין דעם רב, ר' נחמי' מדרילזש, ער זאל אזוי גוט זיין און זיך מטריח זיין געהן מיט מיר לבית"ד צדק, פאר וועמען ער זאל מברר זיין, צי זיין פסק איז פאקטיש על פין דין ועל פי הלכה אין יודישען שלחן ערוך. איך וויל אויסדריקליך וויסען און זיך איבערצייגען, צי אין דער תורה געפינט זיך א דין אז מען מחויב צו בעצאָהלען א ארבייטער, אין פאל ווען מען זאגט איהם אָב פון פאסטען, פאר דריי חדשים פאראויס.

איך ערקלער פאר דער עפענטליכקייט, אז היות ווי ביי מיר האָט געארבייט א געוויסער אהרן ג. וועמען איך האָב אָבגעזאָגט פון דער ארבייט 6 וואכען פאר פסח, געבענדיג איהם דריי ברירות 1) 50 זל. באַלד בעצאהלען איהם און ער זאָל פערלאזען זיין פאסטען. 2) ער זאל געהן 3 שעה אין טאג ביז פסח, און זוכען זיך ערגיץ ארבייט און איך וועל איהם בעצאָהלען פאר דער צייט ד. ה. פאר די 6 וואָכען ביז פסח, 3) ער זאל ארבייטען ביז פסח נאָר בתנאי, אַז זיין צייט ענדיגט זיך ערב פסח און דערנאך זאל ער צו מיר נישט האבען קיין שום טענה. דער ה' א. ג. האט מסכים געווען אויפן דריטען פונקט אין איז געבליבען ארבייטען ביז ערב פסח. דאמאָלס האב איך בשעת אויסצאהלען זיין שכר נאך א מאהל דערמאנט, אז זיין זמן איז געענדיגט, אָבער נישט קוקענדיג דערויף, האט ער מיך גערופען צו אויבענדערמאנטען רב האָלטען אַ דין תורה. ביי דער דין תורה האט האָט זיך דער ארבייטער ה' א. ג. אליין מודה געווען. אַ ז ד א ס אלץ וואס איך ז א ג איז אמת

איך האָב געפאָדערט ביים רב, אז ער זאָל פסק'ענען אַ ריינע דין־תורה און קיין שום פשר, ווייל אויב יושר, האָב איך ערקלערט, איז עס דאָ ביי מיר אַליין. דער רב ר' נחמי' האט געפסק'ענט איך זאָל בעצאָהלען 80 זל. פעררופענדיג זיך, אַז אַזוי איז דאָ אַ דין אין דער תורה, אַז א יודישען ארבייטער איז מען מחויב אָנצוזאָגען 3 חדשים פאָראויס. איך האָב אויפ'ן אָרט ערקלערט, וויבאַלד עס איז באמת דאָ אזאַ דין ביי יודען, בין איך גרייט צוהאלטען דעם פסק, ווען נישט, וועל איך דעם פסק נישט ערפילען און היות ווי איך האב נאָכגעפרעגט ביי מענשען בני־תורה, וועלכע האבען מיר ערקלערט, אַז זיי ווייסען נישט פון אזאַ דין, האָב איך געלאַזט רופען דעם רב, ר' נחמיה צו איינעם פון די היגע רבנים, אָבער ער האָט געענטפערט, אַז ער איז נישט בקי הבריאות און אז איך האָב צייט 30 טעג צו ערפילען דעם פסק. איך ערקלער דע־ריבער נאָך אַמאָהל ב־בים, אַז איך ב'ין גרייט צו האלטען דעם פסק. נאָר איך פערלאַנג, אַז דער רב, ר' נחמי' זאָל געהן מיט מיר לבית דין צדק, וואו ער זאָל אויפווייזען, אז דער דין איז אזוי, אַנרעדש, אויב דער רב ר' נחמי' וועט נישט געהן צו דער דין תורה, וועל איך אויך נישט האלטען זיין פסק.

מיט אַכטונג
בנימין לאַנדוי.

105—09.

Redaktor i Wydawca Ch. M. Herc

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.